

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

**Dekadentní dandy Arthur Breisky
Tereza Rédlová**

**Bakalářská práce
2011**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza RĚDLOVÁ**
Osobní číslo: **H08419**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Název tématu: **Dekadentní dandy Arthur Breisky.**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se bude zabývat esejistou a kritikem Arthurem Breiskym, který svou ojedinělou tvorbou spadá pod dekadentní kídlo Moderny. Půjde o podrobnou analýzu jeho rozsáhlé korespondence a jeho dalších děl, s přihlédnutím na stránku stylizace, autostylizace a mystifikace, opírající se o filozofii dandysmu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

PODROUŽEK, Jaroslav, Fragment zastřeného osudu, Sfinx, Praha 1945.
BREISKY, Arthur, Střepy zrcadel, Thyrsus, Praha 1996. BREISKY,
Arthur, Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus, Praha 1997. BREISKY, Arthur,
V království chimér, Thyrsus, Praha 1997.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Vladimír Novotný, Ph.D.
Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Ivo Říha, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29. 3. 2011

Tereza Rédlová

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce doc. PhDr. Vladimíru Novotnému, Ph.D. za vstřícnost a cenné připomínky k bakalářské práci, a mým rodičům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

SOUHRN

Práce se snaží nahlédnout do života a díla kritika a esejisty Arthura Breiskyho. Tento autor, častokrát opomíjený, zásadním způsobem přispěl k proměně profilu kritické části *Moderní revue*. Jako jediný u nás také rozvinul filozofii dandysmu, která se značně v jeho dílech, ale i v životě odráží.

KLÍČOVÁ SLOVA: Arthur Breisky, dekadence, mystifikace, dandysmus

SUMMARY

This work is trying to look into the life and works of critic and essay-writer Arthur Breisky. The autor, many times forgotten, had basic influence on profile change of 'Moderní revue' in critical part. He was the only one who developed the phylosophy of dandyism, that reflects in his works and also in his life.

KEY WORDS: Arthur Breisky, decadence, mystification, dadyism

OBSAH

Úvod.....	1
1. Historicko – literární kontext epochy konce století	3
2. Monografie	8
3. Analýza korespondence.....	11
3.1. Breiskyho vztah k Boženě Dapenciové.....	12
3.2. Breiskyho literární činnost	16
3.3. Breiskyho názory na společnost a poznámky k tehdejšímu kulturnímu dění	19
3.3.1. Žena, otázka doby	22
4. Stylizační a autostylizační projevy dandysmu	25
5. Triumf zla.....	30
5.1. Postavy	33
5.2. Triumf zla ve srovnání s Legendou o melancholickém princí.	36
6. Mystifikace jako vyhrocený projev dandysmu	39
7. Shrnutí	42
Závěr.....	44
Bibliografie.....	47
Resumé.....	50

Úvod

Arthura Breiskyho považujeme za významného autora, kterého řadíme mezi představitele literatury přelomu století. Jeho dílo navazuje na předchozí individualistický program symbolismu a dekadence, vyrůstající „z příznačného konfliktu jedince a okolí, snu a skutečnosti; v útěku před bolestmi každodenního žití k duševním extázím rozvíjelo zvláště myšlenku o výlučnosti vše převyšujícího světa umění...“¹ Působil především v *Moderní revui*, kde se společně s Milošem Martenem podíleli na proměně profilu její kritické části. Jeho nerozsáhlé dílo (zemřel velmi mladý), zahrnující zejména literární kritiku a esejistiku, je pro nás jistým vodítkem k prozkoumání jeho životaběhu a literárního stylu, ale může sloužit i jako doplněk interpretační roviny pro umění rané moderny.

Práci lze rozdělit do dvou hlavních částí. Ta první, především popisná, nám představí Breiskyho život. Jeho dětství, studentská léta, začátky literární tvořivosti a postupné formování literárního stylu. Jako pramen nám posloužila jeho rozsáhlá korespondence, která nám pomůže vytvořit si relativně ucelený přehled jeho životních peripetií. Ve druhé části se pokusíme pomocí podrobné analýzy jeho děl, zejména pak *Kvintesevence dandysmu*, *Triumfu zla* a *Dvou novel*, shrnout základní prvky, které těmito díly procházejí. Jde především o všeprostupující prvek dandyovství, který se pro Breiskyho stal, jak v literatuře, tak v reálném životě, převahou umělého nad nudnou a běžnou skutečností. Spojením těchto dvou částí se nám naskytne obraz propojenosti Breiskyho osobnosti a díla.

V úvodní části jde o nastínění historicko-literárního kontextu přelomu století a hlavních rysů, především dekadentního křídla Moderny. Následuje stručně vylíčená monografie, která je zde zařazena ze zcela patrných důvodů. Jak jsem již napsala, postava Breiskyho je pro mnoho lidí neznámá, je tedy nutné si alespoň ve zkratce připomenout jeho základní životní mezníky. Monografie také poslouží k lepší orientaci v následující kapitole: *Analýza korespondence*, kde jednotlivé části rozkrývají Breiskyho citovou rozpolcenost v daném období, ale také ukazují spojitost jeho životních i literárních stylizací. V dopisech je proto často rovina umělecká stavěna nad rovinu všedních starostí. Literárními a životními stylizacemi se věnuji v kapitole *Stylizační a autostylizační projevy dandysmu*, kde se snažím

---

¹ MERHAUT, L.: Beznadějný snivec. – In: BREISKY, A.: V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910, Thyrus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 7.

vystihnout hlavní myšlenky filozofie dandysmu, tak jak na ně Breisky nahlížel, a které se následně promítly do jeho děl, ale i do jeho vystupování ve společnosti, a v přístupu k lidem. Vyhrocené pojetí dandysmu se promítá do jeho stěžejního a zároveň jediného díla vydaného za jeho života, *Triumfu zla*. Stručné vylíčení jednotlivých imaginárních portrétů nám odhaluje Breiskyho postoj k historii, ke společnosti, k ženám a staví na obdiv jeho schopnost propracované mystifikace, kterou v některých částech odhaluje. Breiskyho touha mystifikovat se nejnápaditěji projevila ve dvou povídkách, které připojil k překladu knihy *Klub sebevrahů*. Toto brilantní napodobení Stevensonova stylu Breiskymu přineslo mnohá uznání ze stran dobových literárních kritiků. V porovnání s ostatními povídkami v knize tak můžeme konfrontovat vzájemné podobnosti stylu.

Vyústěním této práce by měl být komplexní pohled na spisovatele Arthura Breiskyho, který svým nerozsáhlým dílem doplňuje interpretační rovinu umění rané moderny.

1. Historicko-literární kontext epochy konce století

Nový věk, označující přelom devatenáctého a dvacátého století, je kulturně rozmanitým a bohatým obdobím. Vyznačuje se v první řadě pestrostí uměleckých směrů a stylů, tendencí a proudů. V období fin-de-siècle se vedle sebe objevují směry, z nichž některé ze sebe vzájemně vycházejí, jiné jsou si naprosto protichůdné. Jde o realismus, naturalismus, impresionismus, symbolismus, dekadenci a secesi.

Již v devadesátých letech vystupuje do popředí generace literátů, která srovnává krok s Evropou a udává tón pro vznik moderní české poezie, kritiky, později dramatu a prózy. Jak napsal Arnošt Procházka ve své úvaze *O české poezii prostřed let devadesátých*: „Konce století jsou si rovny, jsou vždy kalné a kolísavé. [...] Staré se kácí, ztrácí tvar a v kalné mlze se bolestně rodí nové, zatím jen spíše tušené a toužené.“²

Tato nová (mladá) generace, často označovaná jako Moderna, sdílela „s evropskými modernisty především odpor ke vší prostřednosti normalizované masové univerzální kultury.“³ Bránili se proti „dobovému (ať měšťáckému, či proletářskému) kolektivismu v nejrůznějším ideologickém balení stavěli rozhodný individualismus.“⁴ Hledali nové, jiné přístupy ke skutečnosti světa, proto vzrůstá zájem o nové vědy, jako byla hermeneutika, spiritismus, okultismus a další. Na základě toho jsou u nás zakládány esoterické spolky, umožňující střetávání lidí stejného smýšlení. Byl to například spolek martinistické lóže nesoucí název U Modré hvězdy. K členům českého martinistického spolku patřili: Julius Zeyer, Jiří Karásek ze Lvovic a především Emanuel z Lešehradu. Detabuizace témat, zejména v sexuální oblasti, rozšířila pole vnímané a ztvárňované skutečnosti. Umění tak překračovalo „poměrně přesně vymezené meze realistického pozitivismu 19. století a pronikalo do oblastí, které předtím „neexistovali.“⁵

Tento takzvaný modernismus se nesoustřeďoval na jeden vyhraněný směr, ale byl směsicí symbolismu, dekadence, impresionismu, naturalismu, psychologismu a secese. Toto sblížení uměleckých oborů, blíže vyjádřené v ideji Gesamtkunstwerku, patří mezi základní rysy období konce století. V této ideji vzniká univerzální umělecké dílo, v němž dochází ke

---

² URBAN, OTTO M., MERHAUT, L., NOVÁK, ROBERT V.: *Moderní revue*. Torst, Praha 1995. ISBN: 80-85639-63-7, str. 24.

³ Tamtéž, str. 34.

⁴ Tamtéž, str. 34.

⁵ Tamtéž, str. 35.

spojení slova, hudby, barvy a pohybu. Šalda se o tom vyjádřil v eseji *Syntetism v novém umění*, ve které se opíral o práce zahraničních estetiků, zejména francouzských. „Šaldův rozklad mluví o evokaci, intuici, živém tvaru, sepětí obsahu a formy, zření a vidění, představuje prostřednictvím vize syntetizmu generační směřování k symbolismu, jež se však zároveň snaží překročit širším vymezením ideálu umění vyšší jednoty, univerzálního, mnohostranného v souvztažnosti všech složek díla.“⁶

Dochází také k rozvolňování žánrových mezí. Do popředí se dostává především žánr eseje, jako prostředek uměleckého vyjádření individuality autora. „V eseji se setkáváme s prvky umělecké kompozice, s lyrizací, někdy i s epizací projevu, s prostředky uměleckého stylu, z nichž velmi časté je obrazné pojmenování. [...] Esej ruší strohou racionalitu a objektivitu odborného výkladu a směřuje k prožitkovosti a výrazové sugestivitě umění. Esej může vyvolat silný estetický prožitek. V tom má rovněž blízko k uměleckému dílu.“⁷ Objevuje se například tzv. dialogizovaný eseje, který dovoluje lépe porovnat protichůdná stanoviska. K dalším žánrům období konce století patří historické evokace nebo imaginární portréty, jako individuální a umělecké možnosti vyjádření vlastního pohledu na danou skutečnost. Vzestup těchto žánrů může dokládat dekadentní tendence upřednostnění umělecké pravdy (světa fikce a imaginace) před objektivní realitou. Nejvyššího postavení si však udržela lyrika, jako nejvhodnější prostředek k zachycení vnitřního stavu jedince. Proměnou vztahu poezie a prózy je důsledkem vzniku volného verše.

Pro své modernistické snahy potřebovala generace fin-de-siècle stabilní časopiseckou tribunu, kde by uveřejňovala svá novátorská díla. Vznikla tak velká spousta časopisů, mezi nimi i *Moderní revue* (1894), která usilovala o to, stát se centrem veškerých těchto snah, jak to dokládá založení Knihovny Moderní revue, vznik Intimního volného jeviště i činnost přednášková. *Moderní revue*, svým smýšlením a prezentací ke společnosti, zastupovala dekadentní křídlo modernismu. U zrodu stáli Arnošt Procházka a Jiří Karásek ze Lvovic, které zpočátku doplňoval básník Karel Hlaváček a znalec a překladatel severské literatury Hugo Kosterka. Severská literatura se tak stala, vedle francouzské, novým zdrojem inspirace. Byly to zejména překlady norského realisty a symbolisty Henrika Ibsena, ale také švédského spisovatele Augusta Strindberga. Mimo francouzské prokleté básníky a severské spisovatele dostal velké oblibě anglický estét Oscar Wilde a polský modernista Stanisław Przybyszewski, který dokonce s *Moderní revue* od roku 1895 spolupracoval a zprostředkoval tak i kontakt

---

⁶ URBAN, OTTO M., a kol.: V barvách chorobných: Idea dekadence a umění v českých zemích 1880-1914, Obecní dům, Praha 2006. ISBN: 80-86339-35-1, str. 44.

⁷ TAXOVÁ, E.: Česká esejistika, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1976. str. 14.

zvláště s německými a skandinávskými modernisty, a upozorňoval na zahraniční literáty i výtvarníky.

Zveřejňovali jejich díla, jak v překladech, tak i v originálním jazyce. Důležitým zdrojem inspirace pro ně byl i německý filozof Friedrich Nietzsche, zejména svou ideou nadčlověka. V literárním kontextu se to projevovalo především vyhoceným individualismem, nepřizpůsobivostí k obecným pravidlům, aristokratickým postojem, zdůrazněním kultu génia a síly jedince. Proměňuje se také umělcovo vnímání okolní skutečnosti. Je zdůrazňován především jeho subjektivní prožitek, což může mít návaznost na kořeny romantismu. Umění, které produkovali, pro ně bylo svrchovanou formou - nic nebylo nad ním. Umění je tvořeno pro umění. Literatura tou měrou dosahovala vysoké estetické náročnosti a snažila se získat maximálního uměleckého účinku. Umělci se proto často v textu, ale i v životě, snažili šokovat svými dekadentně-symbolistními obrazy a svou aristokratickou povýšeností. Neuróza se stávala společensky žádoucím aspektem, jako projev umělecké duše. Naproti tomu, být zdravý znamenalo „přijmout obecnou a konformní normalitu.“⁸

K proměně esteticko-ediční praxe v *Moderní revue* dochází prostřednictvím mladého kritika Miloše Martena. Mluví se o tzv. druhé vlně symbolistně-dekadentní autorů, která „svůj ideál „Krásy“ umístila do neoromanticky ahistorického bezčasí, kde panovala většinou bizarnost a přízračnost.“⁹ Dalšími představiteli této druhé vlny byli esejisté a prozaici Rudolf Medek, Karel Hugo Hilar, Jarmil Krezar, Kamil Fiala, Waldemar Vyleťal, Arthur Breisky a grafička a typografka Zdenka Braunerová, která *Moderní revue* dotvářela v letech 1906-1912.

Marten se snažil najít nadosobní hodnoty, které by převršily individualistickou subjektivitu. Nachází je, ovlivněn Paulem Claudelem a André Suarésem, „v ideálech klasicistní jednoty tradice a řádu.“¹⁰ Je to právě v době, kdy do Prahy přijíždí již zmíněný Paul Claudel, tj. roku 1906. Setkání s tímto básníkem mělo pro Martena zásadní význam. „Claudelův lyrický a dramatický experiment, který absorboval dědictví antiky, renesanční smyslovosti a barokní vypjaté katolické religiozity, představoval syntézu, která se zdála

---

⁸ BERNARŽÍKOVÁ, H.: Česká dekadence. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2000. ISBN: 80-85959-66-6, str. 16.

⁹ URBAN, OTTO M., MERHAUT, L., NOVÁK, ROBERT V.: Moderní revue. Torst, Praha 1995. ISBN: 80-85639-63-7, str. 49.

¹⁰ Tamtéž, str. 49.

postihovat moderní krizi člověka a ukazovala východisko z ní v podvolení se řádu světa, aniž by redukovala excesivní uměleckou imaginaci.¹¹

Na stránkách *Moderní revue* se v tomto období setkáváme s katolizujícími neoromantiky jako byl Jules Barbey d'Aureville a Théophile Gautier, ale také se zástupci nové, francouzské, katolicky orientované literatury jako právě Paul Claudel, André Suarés a Francis Jammes. Právě důraz na tradice způsobuje definitivní konec symbolistně-dekadentní předpojatosti vůči jakémukoli náboženskému přesvědčení. Vyhraněná dekadence v *Moderní revue* se rozvolňuje v meditativních a dekorativních rovinách a posouvá se ke snovosti.

Touha unikat realitě provázela *Moderní revue* už od jejího vzniku. Autoři se snažili uniknout před rozpadajícím se a znejišťujícím světem, kde nabývali pocitu ztráty identity. Brzy proto nabývá smyslu snaha, mnohdy tematizovaná, o uměleckost, umělost, imaginaci. Tento projev dovoľoval stvořit fantazijní světy, jako vhodné cesty k překonání přírody. Zdůrazňovali tím svůj osobitý styl, považovaný za projev „svrchované síly a vrcholného atributu literatury, jako dynamizujícího prvku a zároveň požadavku doby.“¹² Styl ale sloužil ještě jako možná varianta, jak přechodně spojit svět a jak navodit iluzi autonomie.

Moderní revue byla za svého života svědkem nejedné výrazné stylizace, tedy „sebevědomá“ a hypertrofovaná stylová sugerování, zviditelňovaná a odhalující způsob utvářenosti literárních textů a zakládající tak zvláštní významové roviny.¹³

Jednu z nejnápaditějších stylizací předvedl mezi lety 1908-1910 Arthur Breisky. Jeho vyhrocené pojetí estetismu, opírající se o filozofii dandysmus, kterou svým životem i tvorbou ověřoval, shrnul v imaginárních portrétech. V jeho promyšlené stylizační technice, která se pro něj stala typickou, vdechl život mnohým osobnostem (Nero, Tiberius, Wilde, Baudelaire) a s jejich osudy nakládal naprosto libovolně, aby vytvořil subjektivní pravdu, která nenese žádných předsudků. „Uskutečnil tak, byť jen na okamžik a pro sebe, reálnost zaniklého života.“¹⁴ Jak napsal sám Breisky: „Účelem umění je připravovat podmaňující, vždycky nové a nepředvídané dojmy, intenzivnější oněch, které u nás vyvolává život. Neboť má být sublimní náhradou, útěchou za život, laudamem, skýtajícím nám zapomenutí jeho strašných chvil, novým životem, který vyhledáváme ve chvílích rozčarování, nudy nebo bezcestí. Jeho ironická zrcadla smějí zachycovat jen esenciální a musí uchránit naše blazeované zraky

---

¹¹ PAPOUŠEK, V., a kol.: Dějiny nové moderny: Česká literatura v letech 1905-1923, Academia, Praha 2010. ISBN: 978-80-200-1792-5, str. 146.

¹² URBAN, OTTO M., MERHAUT, L., NOVÁK, ROBERT V.: *Moderní revue*. Torst, Praha 1995. ISBN: 80-85639-63-7, str. 58.

¹³ Tamtéž, str. 58.

¹⁴ BREISKY, A.: *Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus*, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 9.

od obrazů, které jim zlhostejněly svou všedností.¹⁵ Breisky do jisté míry navazoval na představu Jiřího Karáska ze Lvovic o dekadentním umělci, který se zcela odklání od skutečnosti. Tato Karáskova představa se promítá i do některých postav z knihy *Legenda o melancholickém princí* (1904)¹⁶. Jde stejně jako u Breiskyho o vládce s „dandyovskými atributy jako je soustavné estetické přetváření svého života a světa, zakládání si na vlastní (domnělé) kráse, marnivost, pohrdání obecně uznávanými měřítky, autonomní morálka, egoismus, vypjatá vůle k moci, do důsledku dovozovaná rozmarnost, přemáhání znuďenosti či diletování v uměních.“¹⁷

---

¹⁵ URBAN, OTTO M., MERHAUT, L., NOVÁK, ROBERT V.: *Moderní revue*. Torst, Praha 1995. ISBN: 80-85639-63-7 , str. 61.

¹⁶ Texty z knihy původně vycházely na pokračování v *Moderní revue* (1897), později pak vyšly v souboru *Lásky absurdné*.

¹⁷ STANĚK, J.: *Dandysmus a Čechy: Karásek, Marten, Breisky*. URL: http://is.muni.cz/th/19857/ff_d/kompletni_text_hotovo.pdf

2. Monografie

Z dopisu bratra Rudolfa Breiského: „Arthur narodil se v roce 1885 v Roudnici. Mláď jeho – přes existenční starosti rodiny, které my děti jsme si však neuvědomovaly – plynulo klidně a šťastně. Měly jsme několik kamarádů, kteří vždy – byť o něco starší - lpěli na Arthurovi.“¹⁸ Arthur pocházel ze šesti dětí. Byly to Rudolf, Evžen, Jindřich, Viktor a Marie. Rodiče se vždy obávali reakcí Arthura na další přírůstek do rodiny, byl velmi fixován na oba rodiče, zvláště na otce. Arthur je však vždy mile překvapil a nového sourozence si oblíbil.

Rodiče uzavřeli sňatek v Roudnici nad Labem, kde se také dne 14. května 1885 Arthur narodil. V Roudnici ale rodina nezůstala natrvalo. Otec kvůli svému zaměstnání naddozorce, později komisař, vrchní komisař c. k. finanční stráže, se musel často stěhovat. Z Roudnice odešli do Vysokého Mýta, dále do Prahy, kde Arthur vystudoval obecnou školu a poté reálku na Malé Straně. „Do školy nechodil zvláště rád. Raději si hrával doma a hlavně četl. Byl velmi nadaný, jak říkali jeho učitelé, ve škole ale roztěkaný a v sebe uzavřený.“¹⁹ Rodina záhy opouští i Prahu, ale Arthur zde zůstává, aby mohl dokončit studium. „Arthur měl neobyčejné nadání pro humanitní předměty – předměty reálné ho naprosto nezajímaly. Zajímali ho cizí jazyky a studoval soukromě latinu a řečtinu.“²⁰

Zbytek rodiny se stěhuje do Votic a zanedlouho do Slaného, kde už také zůstávají natrvalo. Arthur nese velmi těžce, že je tak vzdálen svému domovu a rodině.

Roku 1899 v Praze onemocní tyfem. Je veliké štěstí, že přežije. „Měl tyfus a slezly mu všechny vlasy. On měl hnědé vlasy, jako jsme měli všichni, a po tom tyfu mu narostly úplně černé jak uhel. Měl potom krásně černé vlasy a takové fialkově modré oči. [...] Když ho potom maminka přivezla domů, tak to prý byla kostra potažená kůží. Řekl prý ten doktor v Praze, když ho propouštěli: „Buď dostane tuberkulózu, anebo – jestli byste ho zachránila, to pochybuji...“²¹

Poté když se Arthur uzdravil, již se do Prahy nevrátil a pokračoval ve studiu v Lounech. Zde také na tanečních hodinách potkal svou životní lásku Boženu Dapociovou. „V páté [taneční] hodině se objevil vážný student. S nikým netančil, po celý čas se díval na

---

¹⁸ BREISKÝ, A.: V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910. Thyrus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 17.

¹⁹ Tamtéž, str. 18.

²⁰ Tamtéž, str. 18.

²¹ Tamtéž, str. 19-20.

mne, až před koncem se rozběhl ke mně. Chce prý se se mnou seznámit. A zda je pravdou, že píše básně. Nevím ani, co jsem řekla, byla jsem úplně zmatena. [...]“²² Vzpomíná na jejich první setkání Božena Dapéciová. Tímto započal vztah mezi dvěma mladými lidmi, kteří místo romantických setkání se scházeli za lounskými branami a četli si ze svých oblíbených knih.

Arthurův postoj ke škole se nijak nezměnil ani v Lounech. Studoval a četl jen to, co ho zajímalo. V červnu roku 1903 Arthur odjíždí po nezdařené maturitě domů, mladému páru nezbývá nic jiného než si dopisovat.

Roku 1904 se však rozchází a Breisky se ještě mnohem víc pouští do studia literatury a filozofie. Myslí si, že jeho literární dráha je na vzestupu a doufá, že dostane místo v některé z pražských redakcí. Obrací se s prosbou na Karla Scheinpfluga, aby se za něj přimluvil u Herbena, redaktora časopisu *Čas*. Avšak ani přimluva nezajistí Breiskymu místo v redakci, a tak navzdory své představě je nucen nastoupit roku 1904 na celní správu v Teplicích. „Ve druhé polovině roku 1906 v Praze přece jen krátce působil, brzy se však vrátil do Teplíc, odkud v polovině roku 1907 přešel do Děčína.“²³

S Prahou ale zůstával nadále ve styku. Díky bratru Rudolfovi, který zde studoval práva, ale také prostřednictvím korespondence s J. Krecarem a K. H. Hilarem. Důležitým mezníkem jeho života bylo seznámení se s Arnoštem Procházkou, vydavatelem a redaktorem *Moderní revue*. Zde také našel uplatnění pro svou literární činnost.

Roku 1910 v březnu, opět píše dopis a následně se i setkává s Boženou Dapéciovou. Opět dojde k nedorozumění mezi mladým párem a Breisky, tížen finanční situací, se rozhodl, že odjede do Ameriky, do New Yorku. Ale ani tam se jeho existenční situace nelepší a proto nastoupí do nemocnice jako řidič zdviže. „V noci z 10. na 11. července 1910 byl zasažen výtahem a zemřel na frakturu lebky (totožnost mrtvolky s roztržštěnou hlavou a se zlomeným vazem mohla být údajně zjištěna pouze podle dokladů nalezených v šatech.)“²⁴ Rodiče se vše dozvěděli až z novin o několik dní později. „Ta zpráva zněla: „Smrt pražáka v Americe“ – že to byl Bressky, ne Breisky, a že byl izraelita a že se stalo to neštěstí, že mu zdviž rozdrtila hlavu.“²⁵ Pro celou rodinu to byla velká rána a dlouho tomu nemohli uvěřit. Věděli totiž o Arthurových mystifikacích, které prováděl jak ve světě literárním, tak skutečném.

---

²² BREISKY, A.: V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910. Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 27.

²³ Tamtéž, str. 10.

²⁴ Tamtéž, str. 11.

²⁵ Tamtéž, str. 313.

Maminka to nesla nejhůř. Až do své smrti věřila, že je Arthur naživu. Po této zdrcující zprávě psal Arthurův otec na konzulát do Ameriky, aby mu poskytli podrobnější informace. Napsali mu, že to, co bylo v novinách je pravda. „Že se jedná o izraelitu, ovšem Arthur nebyl obřezán, čili nebyl izraelita.“²⁶ Kvůli této zprávě mnoho lidí věřilo, že Breisky svou smrt jen mystifikoval a že nadále žije v Americe pod jiným jménem²⁷.

---

²⁶ BREISKY, A.: V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910. Thyrus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 314.

²⁷ Postava a smrt Arthura Breiskyho byla pro mnohé, pozdější autory velmi lákavá. Zejména v 60. letech 20. století vyšlo několik článků, ve kterých autoři svými domněnkami potvrzovali, že je Arthur Breisky stále naživu. Byl to i článek Ivana Růžičky (*Traven demaskovaný*), který vyšel v Kulturní tvorbě. Růžička použil pseudonymu jednoho amerického spisovatele B. Travena, kde pomocí anagramu vytvořil přesmyčku NEW ART B. – tedy nový Arthur Breisky. Svou teorii podpořil fotografiemi, které k danému článku přiložil. Jeho teorie neskončila jen u anagramu a fotek. Růžička viděl i jistou spojitost ve stylu psaní obou spisovatelů. Na tento článek se snesla velká vlna kritiky. O měsíc později vychází článek H. P. Tomana s názvem: *Nesdílím Růžičkův názor* a Růžičkova teorie je ihned zpochybněna.

3. Analýza korespondence

Breiskyho rozsáhlá korespondence, která se zachovala a byla následně vydána pod názvem *V království chimér* s podtitulem *Korespondence a rukopisy z let 1902–1910* je relativně uceleným souborem obsahujícím „esejistické pasáže, kritické glosy, záznamy deníkového charakteru i beletristické pokusy.“²⁸ Kniha nám pomůže podrobněji poodhalit stránky Breiskyho osobnosti. „Stojí jistě za zmínku, že Arthur Breiský věřil – bud’me opatrní: říkal – že jeho největším literárním dílem bude korespondence.“²⁹

V dopisech se zrcadlí jeho vášeň a zapálení pro četbu, jeho nadšení pro moderní filozofii. Objevují se v nich pokusy o mystifikace. Vnímáme obrovské zapálení pro důslednou kritiku každého díla, které se k němu dostalo. Můžeme sledovat postupný vývoj vztahů, které během života navázal at’ už na poli přátelském či literárním. V největším zastoupení jsou v knize dopisy Boženě Dapéciové. Mezi další adresáty patří Jarmil Krecar, Karel Scheinpflug, Otakar Vaňáč, K. H. Hilar, Arnošt Procházka, Jiří Karásek ze Lvovic, Miloš Marten, Emanuel z Lešehradu, Zdeňka Braunerová a také bratr Rudolf.

Kniha „podává též ojedinělý průřez uměleckým děním prvního desetiletí tohoto století z hlediska nastupujících literátů.“³⁰ Zajímavé jsou také poznámky k české literární produkci a k dějinám vůbec.

Z dopisů cítíme jeho individualistický postoj, kde umění překrývá rovinu všedních starostí úřednického života. Nasazování masek střídá jejich snímání a tím odhalování vlastního nitra, které bylo často zasaženo pocitem odcizení a nepochopení.

Dopisy v sobě nesou ducha Arthura Breiskyho, který v nich žije a prostřednictvím nich promlouvá ke čtenáři, který si může udělat vlastní představu o tomto výjimečném autorovi, který žil na přelomu století. Kniha se stává „stěžejním faktografickým pramenem poznání jeho životaběhu: za předpokladu, že budeme v tomto ohledu k autorovým tvrzením ještě podezřívavější, než je nezbytně nutné.“³¹

---

²⁸ MERHAUT, L.: Beznadějný snivec. - In: *V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910*. Thyrus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 13.

²⁹ PODROUŽEK, J.: Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský. Sfinx, Praha 1945, str. 20.

³⁰ MERHAUT, L.: Beznadějný snivec. - In: *V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910*. Thyrus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 14.

³¹ Tamtéž, str. 14.

3.1. Breiskyho vztah k Boženě Dapceiové

Tito dva mladí lidé se potkali v Lounech při páté taneční hodině. Arthurovi bylo patnáct, Božena (1884–1959) byla o rok starší. Jejich spolužáci ze školy jim začali říkat Dante a Beatrice. Chodili všude spolu, toulali se po okolí a dlouze spolu rozmlouvali.

„Jeho osobou přibyl mi učitel světové literatury, vědoucí a přísný. Tenkrát jsem hodně psala, hodně četla a z četby jsem musela vyvodit kritiku a názor na knihu.“³² Takto vzpomíná na Breiskyho Božena. Místo romantických procházek staly se jejich výlety literárním setkáním. Arthur nosil na srazy knihy a poté z nich Boženě předčítal.

Arthur, ovlivněn filozofií Nietzscheho a mnohými dekadentními spisovateli, se obával, aby ho láska k ženě nepřipravila o jeho lásku k literatuře. V dopise ze 4. prosince 1902 přepisuje Breisky Boženě stať od Joséphina Péladana: *Žena usmrcuje muže*. „Žena usmrcuje muže, dí Péladan. Ó, kéž nikdy nepotká Muž, který směřuje k vytknutému cíli, Ženy! Láska zabíjí Myšlénku – Tělesné ničí Duševní. Jen ten je silný, kdo sám jest.“³³ Dále v dopise pokračuje. „Vytkl jsem si Cíl. Cíl, k němuž vede strmá cesta plná úskalí a skrytých nebezpečí. A řekl jsem si: buď dojdeš a dosáhneš toho, co chceš, a budeš Velikým, anebo padneš, zhyneš a bude ti lépe, než by ses měl plaziti jako tuctový člověk tímto životem. Neboť duše má se hrozí Prostřednosti. A půjdu k tomu cíli silou drtivou. Neohlížeje se ani vpravo, ani vlevo. Nedbaje úšklebků lidských, ni bolestí a utrpení těch, kteříž mnou budou strženi. *Bud'te tvrdi!* Řekl Nietzsche.“³⁴ Breisky zakončí dopis otázkou, ve které dává Boženě na vybranou. Buď ho pochopí, nebo se rozloučí navždy.

Na Boženu jsou kladeny vysoké nároky. Arthur jí posílá seznamy knih, které musí přečíst, neustále jí žádá, aby více psala poezii a následně mu jí poslala k rozboru. Božena zaslepena láskou k Arthurovi neprotestuje a činí vše, co jí řekne. I Arthur zpočátku píše poezii. Posílá Boženě romantické básně, které snad ani nejsou jeho, neboť jsou v rozporu s jeho vyzrálostí.

Za snem mé lásky prvé

---

³² BREISKY, A.: V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910. Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 27.

³³ Tamtéž, str. 21.

³⁴ Tamtéž, str. 21.

Můj život celý pustá byla pláň,
tu z lesa vyšla k ní kdys – plachá laň.
A tenkrát zapadlo právě slunce rudé
a vadly slední moje květy chudé.
A tehdá slza vlahá skanula ti z řas,
tys tiše zapěla a vrátila se zas,
pak kolem dokola se všechno stmělo,
jen jasno ještě tam, kde svítilo tvé čelo...

Tyto verše jsou vzkazem jeho primárních citů, i když věděl, že „Žena usmrcuje muže“. „Boženka ho docela nic neusmrcovala, podporovala v něm sklonnost k meditacím, zjemňovala ho a přitakávala jeho smělym snům.“³⁵ U poezie Arthur nezůstal dlouho. Jako dobrý učitel Boženčin musel projít stejnou cestou jako žák sám. Čím více ale studoval, tím v sobě podporoval sklon stát se kritikem, vědcem.

Arthur byl obdařen smyslem pro vytváření různých fantazijních světů, které mnohokrát, záměrně či nevědomky, ovlivňovaly životy jemu blízkých lidí. Měl veliké množství nápadů, jež by jen těžko uskutečnil, a právě proto nachází zalíbení v umělecké lži, která má větší rozsah. Breisky dal vzniknout tetě z Wiesbadenu a sestřenci Arnoštce, která sloužila jako nedostizný vzor pro Boženku. „Stvořil pro Boženku fiktivní postavu své sestřenky, ideální moudrou bytost, která vznítla v Božence mučivou soutěživost.“³⁶ Viděl v tom skvělý psychologicko-pedagogický počín. Božena tušila, že ne vše, co jí Arthur říká nebo píše je pravda, ale tuto pravdu nepřiznala ani sama sobě.

Dopis ze dne 15. února 1904 přinesl Boženě nečekané zprávy. Arthur jí píše o nevěstce, s níž se seznámil. Je ohromen jejím příběhem. Vylíčil jí podrobnosti jejich setkání, které nebylo jediné. Společně se svým přítelem Wassermannem tuto dívku přemluvili, aby odešla z nevěstince a našla si jinou práci. Senzitivní Arthur nemůže na dívku zapomenout. Píše Boženě: „Jsem děsně rozhořčen a rozechvěn. A je mi tak smutno, taková prudká lítost zmocňuje se mne při pomyšlení na tuto ubohou, svedenou, zdeptanou dívku, u níž jsem objevil tolik citové hloubky a dobroty.“³⁷

---

³⁵ PODROUŽEK, J.: Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský. Sfinx, Praha 1945, str. 16.

³⁶ Tamtéž, str. 32-33.

³⁷ BREISKY, A.: V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910. Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 215.

Jelikož matka Boženy nesouhlasila s jejich dopisováním, četla si každý dopis, který jí přišel a samozřejmě i tento o nevěstce. Následně Breisky obdrží dopis od Boženy, ale poznává, že ho nepsala ona, nýbrž její matka, a tak se rozhodne další dopis adresovat právě jí. Dopis je plný urážek jak matky, tak i Boženy. „Paní, před Vaší dcerou a jen kvůli ní polemizují s Vámi a s Vašimi nízkými a ubohými názory, s Vašimi mizernými a nespravedlivými předsudky. [...] Kdo miluje, nedá se spoutati ničím na světě, ani Bohem, ani matkou, kdo miluje, nestaví se nikdy uraženým, ví-li, že urážka nebyla adresována. Nakonec je mi líto jen těch tisíců marně ztraceným slov, těch velikých a s tak brutální náhlostí zklamaných iluzí.“³⁸

Asi koncem února roku 1904 Arthur píše svůj zatím poslední dopis Boženě. Oznamuje v něm, že přerušuje s ní dosavadní styky, kvůli okolnostem, které se odehrály v posledních dnech. Božena mu již neodepsala. Byla nešťastná, že jí matka odepřela a přerušila to, co bylo pro ní v celém jejím životě nejkrásnější.

Až po několika letech Arthur Boženě znovu píše. Posílá jí také čerstvě vydanou knihu *Triumfu zla*. Poté jejich dopisování znovu nabylo na intenzitě a Arthur se v nich Boženě omlouvá, za bolest, kterou jí způsobil. Sejdou se také v Praze a jejich láska znovu vzplane. Poslední dopis, který Božena napsala a kde mu odhaluje, že po celou dobu myslela jen na něho, již Arthura nezastihne. Odjel do Ameriky.

„Drahá přítelkyně, opustil jsem Čechy definitivně, abych se tam vracel jen ve velikých časových intervalech návštěvou. Vy víte, že již od mládí potřeboval jsem více vzduch a více volnosti.“³⁹ Božena píše další dopis a přikládá k němu dopis předešlý, kde mu vyznává lásku. Ani tento dopis poslaný 12. června 1910 Arthura nezastihl. Byl vrácen nepřečtený pisatelce. Až po dlouhé době se pak v novinách objevil článek, že počátkem července zemřel spisovatel Arthur Breisky. „Dlela jsem delší dobu mimo domov, svěřovala jsem svoji bolest hlubokým lesům. Bolavá duše marně tu hledala klidu. Krása ničila ji ještě více a ticho hvozdů bylo hnízdem černých myšlenek.“⁴⁰ Takto Božena ve svém deníku líčí pocity z Arthurovi smrti.

Jejich silný citový vztah přerostl téměř v osudovou lásku, která i přes občasně neshody a nepochopení naplňovala jejich životy a dávala jim možnost rozvíjení vlastní osobnosti.

---

³⁸ BREISKY, A.: V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910. Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 222.

³⁹ Tamtéž, str. 308.

⁴⁰ Tamtéž, str. 312.

Korespondence se tak stává „příběhem vzájemného okouzlení a lásky, dokumentující zároveň způsob, jakým se v mladých lidech vytvářel moderní pocit a vztah k umění a filozofii.“⁴¹

---

⁴¹ VOJTĚCH, D.: Vášně a ideál: Na křižovatkách moderny, Academia, Praha 2008. ISBN: 978-80-200-1693-5, str. 198.

3.2. Breiskyho literární činnost

Breiskyho lásku k literatuře nelze popřít. Snad v každém dopise, který píše, ať už Boženě či Krecarovi nebo někomu jinému, je zmínka o nějakém právě přečteném díle. „Čte skoro všechny učitele dekadence, čte Ruskina, Schopenhauera, Nietzscheho, Taina, hltá vše, nač přijde v knihovnách svých přátel, kapesné utrácí jen v knihách.“⁴² Breiskymu však nestačí knihy jen přečíst, potřebuje si na ně udělat svůj vlastní názor. Vše co je přečteno, je i prožito a následně ohodnoceno. „Nejen, že své autory studoval, polemizoval s nimi, ale snažil se je vždy překonávat.“⁴³

Arthur nachází zalíbení v Neumannově anarchismu, který ho láká divokostí útoků „a z něhož si odnáší rvavého, nekompromisního ducha a údernou prudkost dialogů.“⁴⁴ Pod vlivem anarchismu se odklání od individualismu, ke kterému se nakonec vrátí a to díky Julesovi Laforguovi (1860–1887). Příklon k anarchismu nastává v době, kdy studuje v Lounech. Arthur na škole není u učitelského sboru příliš oblíben. Učebnice považoval za nedostačující a učitelé u něj neměli příliš velkou autoritu. Společně s Grošupem byli velkými přívrženci právě Neumannova anarchismu a neustále se proti něčemu bouřili. Z té doby pochází také tato zpráva: „Prozatím musím být tich, ale potom ukážu těm hloupým, tupým a ve své podlosti i nečistotě mravokárným, maloměstským buržoům, kdo je Breiský. Pak s nimi zatočím. Ukážu jim jejich hnisavé rány, jejich hloupost a pokrytectví. Zatím jen brousím drápy.“⁴⁵

Sám také nikdy neváhal „vystoupit proti nespravedlnosti a riskovat tak kázeňský postih nebo vyloučení ze školy.“⁴⁶ Dokládá to příspěvek, který poslal do místních novin (*Stráž na Oharce*), a který reagoval na událost zemřelého studenta Josefa Sůvu. Napsal nekrolog „plný sentimentu a mladické bouřnosti“⁴⁷, kde napadá i profesora, který Sůvu potrestal karcerem a zbavil ho tak nároků na školné jen kvůli nedovoleným návštěvám

---

⁴² PODROUŽEK, J.: Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský, Sfinx, Praha 1945, str. 12.

⁴³ Tamtéž, str. 24.

⁴⁴ Tamtéž, str. 13.

⁴⁵ Tamtéž, str. 13.

⁴⁶ Lounský kraj, REGIZ, Kulturně historická revue lounského regionu: Arthur Breisky – Božena Daperciová, ročník 1996, č. 1-6. URL:

<<http://www.vejir.cz/regiz/archiv/osobnosti/breisky.html>>

⁴⁷ PODROUŽEK, J.: Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský, Sfinx, Praha 1945, str. 15.

tanečních hodin. Článek vyšel pod pseudonymem „bič“, tudíž se v článku napadený profesor nikdy nedozvěděl, kdo byl autorem.

Za studentských let se Breisky také stýkal s tzv. „slánskou bohémou“, což byli studenti slánského vyššího gymnázia a někteří akademici z univerzity. Pořádali různé přednášky a besedy. Pro Breiskyho to byla možnost, kde mohl vyjádřit své mladické názory a ukázat studentům své zaujetí pro moderní literaturu. S těmi nejbližšími, kterými byli zejména Jarmil Krecar, Leopold Wassermann, Otakar Pertold, Josef Duras, Adolf Prokopec a Karel Vitner nezůstali jen u besedování, ale chtěli také zkusit něco, o čem četli. „Býti stoupencem De Quinceye, milovat Baudelaira a nepokusit se nikdy o umělé ráje?“⁴⁸ Dohodli se, že požijí hašiše. Tento mladický pokus však skončil nezdařile. Ani jeden z nich nepocítili rozkoš, o které tak blaženě četli v knihách.

Breisky byl ve své práci velmi pilný a psaní podřizoval téměř vše. Dokládá to i dopis ze dne 26. ledna 1904. „Tyto dny měním program. Ve dne budu spát, v noci pracovat, neboť v noci dovedu se lépe koncentrovat. Jísti budu jen věci studené. Bude to rozkošné. Miluji někdy Noc více než den.“⁴⁹ Říkal také: „Já zatím rostu. Nač říci již dnes to, co ještě nedozrálo, co budu moci říci pevněji, mohutněji.“⁵⁰

Nadání pro cizí jazyky se projevilo již v mladém věku. Uměl německy, francouzsky a na škole se učil latině a řečtině. Snažil se veškerou cizí literaturu číst v originálním jazyce, proto se v dopisech objevují pasáže z jeho oblíbených knih od autorů, jako byly Baudelaire, Nietzsche, Stendhal, Wilde a další. Kvůli Wildovi se učí i angličtině. Díky jeho velké jazykové znalosti se dostane k práci překladatele. Překládá díla z Moderní bibliotéky. V dopise ze dne 30. dubna 1906, píše Krecarovi a děkuje mu, že ho doporučil Hilarovi pro překlad knihy od Samaina, která má v nejbližší době vyjít. Další překlady na sebe nenechají dlouho čekat. Překládá Jamese Hunekera, Arthura Symonse a Roberta Louise Stevensona. K překládaným knihám vždy připojil předmluvu, kde vytvořil o daném autorovi medailónek, poukazuje na něj jako na výstředního umělce. Snažil se do nich promítnout svou ideu o umělci života, tedy o dandym. „Pasívní něžnost jeho bytosti, noblesa a neposkvřenost jeho duše, modrý, nostalgický zrak, ledová hrdost a nepřístupná uzavřenost vůči vnějšku, štítění se hlučivě veřejnosti a láska ke stínu a samotě... [...] Samain náleží k onomu mimózovitému a aristokratickému umění duše, které obdivujeme u Mallarméa, Oscara Wilda, Baudelaira

---

⁴⁸ PODROUŽEK, J.: Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský, Sfinx, Praha 1945, str. 36.

⁴⁹ BREISKÝ, A.: V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 197.

⁵⁰ PODROUŽEK, J.: Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský, Sfinx, Praha 1945, str. 20.

aj....Stejně jako tyto hrdě osamělé estéty a deziluzionisti možno i jeho nazvat dekadentem, označujeme-li tímto výsměšným slovem bolestné osamění, odpoutání se od celého světa a ponoření se ve vlastní svědomí a duši, osamělé nesdílné senzace.⁵¹ Tyto esejistické kritiky pak byly následně po jeho smrti vydány, a to jeho blízkým přítelem Jarmilem Krecarem, pod názvem *Střepy zrcadel* (1928), kde se objevují i jeho vydané články z *Moderní revue*.

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století je nejvýraznějším časopisem, zbudovaným skupinou dekadentů, *Moderní revue* (1894–1925). Vydavateli tohoto časopisu byli Jiří Karásek ze Lvovic a Arnošt Procházka. I Breisky dostal příležitost otiskovat některé ze svých prací v tomto časopise.

Dne 1. září 1908 píše Arnoštu Procházkovi. „Vážený pane, nemeškám vysloviti Vám svůj dík za nabídku spolupracovníctví v revui tak vzácné umělecké úrovně, jako je list, který redigujete, a doufám, že moje příspěvky nezklamou Vaši důvěru. V tom případě můžete počítat s mými pravidelnými referáty. Poznal jsem v poslední době několik velmi pozoruhodných anglických i francouzských knih, ví se o nich málo, zmizely v hyperprodukcii současného anglického a francouzského literárního trhu, pošlu Vám co nejdříve o nich svoje glosy.“⁵² Breisky se chce seznámit i s Jiřím Karáskem ze Lvovic, aby se mu dveře do redakce *Moderní revue* ještě více otevřely a mohl tak navázat další literární styky. Píše Karáskovi dopis ve francouzštině, kde mu oznamuje svůj příjezd do Prahy.

Breisky přijíždí do Prahy, oblečen podle poslední módy, na oku má nezbytný monokl a takto vchází do bytu Jiřího Karáska ze Lvovic. Po krátkém rozhovoru, kdy Breisky Karáskovi líčí, že žije v domě v severních Čechách s vlastním sluhou, se Karásek podívá na hodinky a praví: „Ale nyní my dovolu, blíží se druhá hodina, musím do úřadu. Do úřadu? Vy? Ze Lvovic? Jsem poštovním asistentem.“⁵³

Pro Breiskyho je to možnost jak být ve spojení s lidmi z Prahy a být tak blíž literárnímu dění. První příspěvek, který přivezl do redakce ukázat, byla esej napsaná v zamyšlení nad Baudelairovou korespondencí, *Baudelaire demaskovaný*. Procházka si jej pečlivě znovu a znovu četl a pak pravil: „Ten kluk to někde ukradl, ale je to dobré.“⁵⁴ Dnes již víme, že to neukradl. Pro Breiskyho to však byla veliká zkouška, u které uspěl.

V únoru roku 1910 vychází Breiskyho debut *Triumf zla* s Karáskovou předmluvou. Jde o knihu esejů a evokací, kde „shrnuł mystifikační rekonstrukce životních osudů několika

---

⁵¹ BREISKY, A.: *Střepy zrcadel*, Thyrsus, Praha 1996. ISBN: 80-901774-6-8, str. 18, 22-23.

⁵² BREISKY, A.: *V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910*, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 269-270.

⁵³ PODROUŽEK, J.: *Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský*, Sfinx, Praha 1945, str. 67.

⁵⁴ Tamtéž, str. 66.

světových uměleckých a historických postav, nahlížených z dandyovské perspektivy zejména jako nepochopené narcise a zajatce vlastního nitra.⁵⁵

Breisky se pouští i do psaní dramatu a posílá ho do soutěže Vinohradského divadla. V době soutěže měl být údajně dramaturgem divadla Karel Hugo Hilar, přítel, ale do jisté míry i soupeř na poli literatury. Byla to hra o čtyřech aktech, *Zločin Viktora Klase*. Tato hra se ze soutěže nedopatřením ztratila a i po pětadvaceti letech zavadala příčinu soudního sporu.⁵⁶

3.3. Breiskyho názory na společnost a poznámky k tehdejšímu kulturnímu dění

Neodmyslitelnou částí knihy *V království chimér* jsou časté komentáře k současnému kulturnímu a společenskému dění, doplněné o historické pozadí dob předcházejících a současných. Tyto poznámky znovu ukazují Breiskyho velkou znalost a sčtetlost literatury, jak domácí, tak i cizí.

Otázkou malosti české literatury se Breisky zaobírá hned v první části poznámek. Poukazuje na pokulhávající vývoj české literatury oproti cizím národům. Jak píše „může za to malost a chudost naší kultury“⁵⁷, že nedala možnost vzniknout žádnému géniovi, jako byl Goethe, Shakespeare, Byron, žádný Voltaire. „Každý individuální, svéráznější a silnější duch byl zlomen, buď nevšímavostí, nebo přímo zakřiknut a zastrašen veřejností, anebo ho naše sociální poměry udusily.“⁵⁸ I přesto nachází Breisky světlé stránky mezi něž patří Kollár Čelakovský, Mácha a Hálek, dále pak vyzdvihuje Čecha, Vrchlického a Zeyera.

---

⁵⁵ MERHAUT, L.: Beznadějný snivec. - In: *V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910*, Thyrus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 13.

⁵⁶ O tomto soudním sporu, který proběhl v polovině třicátých let, se zmiňuje Prokop H. Toman ve svém článku v *Kulturním měsíčníku litoměřického okresu, Ještě jednou A. B.* Již zmíněný soudní spor vznikl na základě uvedení hry K. H. Hilara do programu Národního divadla. Šlo o Hilarovu původní hru *Souhvězdí*. Hra byla oznámena v tisku, dokud se nepřihlásil dramatik Emil Synek a obvinil Hilara z údajné krádeže ztracené hry Arthura Breiskyho.

⁵⁷ BREISKY, A.: *V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910*, Thyrus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 34.

⁵⁸ Tamtéž, str. 34.

Generaci před rokem 1890 vytýká, že se nedokázala vzepřít konvencím tehdejší společnosti, že psali tak, aby veřejnost s nimi byla spokojena. „Proto je většina prací této doby oproti současným pracím evropským tak mělká, povrchní a neumělecká.“⁵⁹

Až v další části poznámek s názvem *Doba přechodná: mladí*, vidí jistý pokrok. Mluví o novém literárním hnutí, které je odrazem všeobecné vlny evropské. „Všichni tito umělci odkojili se na literaturách cizích. Jak jinak vysvětlit ten velký skok v tvorbě, kde v mezeře ani ne snad dvou let po parnasismu přichází nejkrásnější dekadence v poezii a próze po starovlasteneckém, historickém románu, po vodnaté sentimentalitě a roztráštěném figurkářství beletrie, povstávají nejjemnější díla psychologická, impresionistní, Svobodové, Mrštíka, Šlejhara a Sovy?“⁶⁰

V této době také vyvstal silný reakcionářský duch v řadách studentstva, který považuje „knihu za nejlepší prostředek vzdělávací a zušlechťující.“⁶¹ Na základě toho jsou zřizovány knihovny, vydávány nové časopisy a pořádají se přednášky. Jako nejdůležitější počín spatřuje Breisky právě časopisy. Zmiňuje *Časopis českého studentstva*, založený roku 1889, který jako první tlumočil nové snahy. Na literární hnutí měly však největší vliv *Literární listy*, v nichž vystoupilo během let 1891–1892 těchto pět kritiků: F. X. Šalda, Jiří Karásek, Arnošt Procházka, později Jindřich Vodák a F. V. Krejčí. Právě tito kritici, kteří měli „hluboké vzdělání a široký rozhled, otevřeli literatuře nové směry, ideje a způsoby tvorby.“⁶² Dále neopomíná časopisy *Nivu* a *Vesnu*, *Nové proudy*, *Rozhledy* a *Moderní revue*. Píše o účelnosti těchto vzniklých časopisů, kde byly svedeny literární boje mezi mladými a starými, které napomohly k posunu literatury kupředu.

České prostředí Breiskyho vždy tak trochu svazovalo, proto pořádal výlety do Drážďan, kde našel literární uspokojení. Ze dne 17. února 1910 píše bratru Rudolfovi: „Uprchl jsem dnes do Drážďan a sedím v kavárně při odpoledním koncertě, čta biografii starého romantika Hoffmanna a studuje občas kočičí hry žen svého okolí.“⁶³ Centrem literárního dění je však pro Breiskyho stále Praha. Vždy se na návštěvu hlavního města náležitě připravil. Jak píše Jaroslav Podroužek, oblékl se do nejlepších šatů, na nádraží si nechal zavolat kočár a jako tajemný cizinec se nechal vozit Prahou.

---

⁵⁹ BREISKY, A.: V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6, str. 37.

⁶⁰ Tamtéž, str. 37-38.

⁶¹ Tamtéž, str. 38.

⁶² Tamtéž, str. 39.

⁶³ Tamtéž, str. 285.

Pocity odcizení a nepochopení v něm vyvolávaly potřebu uchovat své soukromí před společností. „Přiznal se, že maska bude jeho jedinou tváří, s níž bude předstupovat před veřejnost.⁶⁴ Proto jako bohatý šlechtic přijíždí do Prahy, navštěvuje drahé podniky, aby se záhy vrátil do Děčína k úřednickému stolu.

---

⁶⁴ PODROUŽEK, J.: Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský, Sfinx, Praha 1945, str. 46.

3.3.1. Žena, otázka doby

Breiskyho vztah k ženám nese v pozadí dekadentního ducha, charakteristického povzneseným až nenávisným stanoviskem, redukováným na překážku mužovi duševní dokonalosti a soběstačnosti. „Láska byla pro dekadenty vždy nenaplněná. Čistý a nezištný cit se zdál vyloučený do světa snů a fantazie.“⁶⁵ Tento dekadentní pohled na milostný cit byl především ovlivněn názory francouzského spisovatele a kritika Joséphina Péladana, který se dostal do českého povědomí díky Félicienou Ropsovi. O Péladanovi se také zmiňuje Karásek v *Moderní revui*, když otiskuje jeho studii a doplňuje ji krátkým textem *Umění státi se mágem*. „Milostný cit zde Péladan odmítl: veškeré emoce patří pouze sebestřednému individuu a jeho prostřednictvím se pak mohou dostat do uměleckého díla. Erotický vztah podle něj ničí tvořivost, zabíjí v umělci génia: Jen ten, kdo si zachoval suverenitu vůči ženě, kdo potlačil pohlaví, může se zvátí Mágem, tj. nejdokonalejší, vyvrcholenou Vůlí.“⁶⁶

Svůj vyhraněný pohled na ženy Breisky soustředil i do eseje *Kvintesence dandysmu*, kde ženě přiznává jediného génia, génia zevnějšku. Tohoto génia Breisky nachází v Ninon de Lenclos, ženě, jenž dokáže proměnit lásku v radostnou rozkoš. Ninon má i další výhody, není jediná, může být druhá i třetí. V dopise Rudolfovi pak píše: „Žiji tu v poslední době osaměle a skoro všechny své volné chvíle vyplňuji četbou a dosti častými intimními večery u své drahé Ninon. V jejím rozkošném zeleném salóně, jehož zařízení svědčí opravdu o velmi jemném uměleckém cítění, vypravujeme si při čaji do pozdních hodin večerních o kuriozitách našeho imaginárního života a naše dialogy, dotýkají se všeho, neutkvívají na ničem.“⁶⁷

Vraťme se ale k jeho největší lásce Božence, té, která byla pro Breiskyho nespelnitelným snem o jediné ženě. Je jí vytýkána plytkost názorů a nedostateční inteligence. „Interní erupce byly stále tím častější, až dnes, ježto vidím, že je duše Vaše příliš vzdálena mé, příliš protilehlá, příliš málo energická, intenzivní, sama sobě postačující.“⁶⁸ Dále

---

⁶⁵ URBAN, OTTO M., MERHAUT, L., NOVÁK, ROBERT V.: *Moderní revue*. Torst, Praha 1995. ISBN: 80-85639-63-7, str. 68.

⁶⁶ URBAN, OTTO M., a kol.: *V barvách chorobných: Idea dekadence a umění v českých zemích 1880-1914*, Obecní dům, Praha 2006. ISBN: 80-86339-35-1, str. 69.

⁶⁷ PODROUŽEK, J.: *Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský*, Sfinx, Praha 1945, str. 57.

⁶⁸ Tamtéž, str. 49.

pokračuje „[...] mohl bych tedy pouze jedno: snížit se k Vám, přizpůsobit se Vám a to nemohu a nechci.“⁶⁹ Dopisy pro Boženu jsou plné výčitek, střídající se s omluvami.

Poznámky zabývající se otázkou moderní ženy v sobě tento rozpor nesou také. Na následujících ukázkách je vidět rozkolísanost Breiskyho smýšlení.

Po přečtení knihy od Laury Marholmové *Kniha žen*, Breisky píše Boženě a doporučuje jí, aby si knihu přečetla také a napsala mu o tom své názory. Sám pak píše stať na toto téma, ve které popisuje problémy moderní ženy. V textu jsou formulovány tyto otázky: Jaký je nejširší problém dnešního ženství, v čem vidí ženy svůj pokrok a „mají ženy tolik intelektuelní a fyzické síly, aby této rovnosti dosáhly, a pak aby ji udržely, aniž by tím trpělo jejich ženství?“⁷⁰

Marholmová v knize razí tezi, že ženy nejsou schopny. „Ženy hledající a realizující svou emancipaci od muže, pěstují svůj intelekt a dají uvadnouti svému ženství.“⁷¹ Breisky se k tomuto názoru přiklání a dodává, odkazuje na literaturu, že „žena v literatuře buď vůbec neexistuje, buď zaujímá velice podružné postavení, buď je pouze symbolem ženství, na němž se demonstrují sociální problémy žen, výjimek, kde žena vystupuje bez jakéhokoli ideového studia, bezprostředně, životně, rovnocenně s mužem, je v moderních literaturách relativně velice málo.“⁷²

Breiskyho pohled na ženy dokládají i dvě eseje, které jsou otisknuty v knize *Střepy zrcadel*. První s názvem *Sarah Bernhardtová v Drážďanech* a druhá *Žena a otázka doby (Ellen Key v Teplicích)*. Sarah Bernhardtová, francouzská herečka, nejvýznamnější divadelní postava přelomu 19. a 20. století, neunikla Breiskyho kritickému oku. Neupírá jí, že svým „rafinovaně subtilním dramatickým uměním“⁷³ okouzila celý svět, avšak jako amatérka na poli malířství, architektury a literatury „vzbudila na rtech evropské kritiky ironický úsměv.“⁷⁴ Je to právě její kniha memoárů, které Breisky vytýká mělkost výrazu, konvenční zastaralé názory a píše, že tohoto života nebylo třeba vypravovat. Obrací se i na její herecké umění a vytýká jí, že nikdy nebude schopna excelovat v rolích, které vyžadují těžkou duševní práci, jako je například postava Hedy Gablerové v Ibsenově dramatu. Ne všechny role vyžadují tuto hloubku, a tak její Marguerite Gautierová v Dumasově *Dámě s Kaméliemi*, slavila vždy největší úspěchy. „A jest opravdu podivuhodné, do jakých nuancí a do jaké citové plastiky

---

⁶⁹ PODROUŽEK, J.: Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský, Sfinx, Praha 1945, str. 50.

⁷⁰ Tamtéž, str. 95.

⁷¹ Tamtéž, str. 95.

⁷² Tamtéž, str. 97.

⁷³ BREISKÝ, A.: *Střepy zrcadel*, Thyrsus, Praha 1996. ISBN: 80-901774-6-8, str. 84.

⁷⁴ Tamtéž, str. 84.

dovede povznést tuto nepřilíš hlubokou roli.⁷⁵ I ve svých šedesáti šesti letech dokonale navodila iluzi mládí. Breisky se tak zmiňuje hned o dvojí tragédii, které je divák svědkem. První se nám ukazuje na jevišti a druhá, odehrávající se v duši umělkyně, a to zápas stáří o iluzi mládí.

V další eseji nazvané *Žena a otázka doby* s podtitulem Ellen Key v Teplicích, Breisky popisuje svou návštěvu na přednášce této švédské feministické spisovatelky. Spisovatelka mluvila o sexuálním problému moderní doby. Dávala důraz na lásku, která nesmí být převážně svazkem tělesným, ale „harmonii dvou těl a dvou duší.“⁷⁶ Přednáška vyvolala značný ohlas u obecnosti, jak píše Breisky. Přítomné dámy byly „uražené ve své konvencionálnosti a říkaly: to je pěkný idealismus, to je demoralizace mládeže. Breisky na konci textu radí spisovatelce, aby nechodila mezi tyto lidi, aby dále psala knihy, ke kterým si najdou cestu ti, jež to dovedou pochopit.

Breisky obdivuje jen málo žen. Mezi ně patří například Zdenka Braunerová, kterou požádal o spolupráci na dekorativní stránce jeho debutu *Triumf zla*, ale také často zmiňuje v korespondenci George Sandovou. Nelze proto říci, že Breisky ženy neměl rád, jen nechtěl, aby mu některá bránila v jeho největší lásce, literatuře. V dopise ze dne 4. prosince 1902 píše: „Věř, cítil jsem Strach, jakýsi neuvědomělý, instinktivní strach před Ženou. Proto jsem se vždy tak úzkostlivě vyhýbal její společnosti, cítil jsem, že by mohla být mým prvním úskalím.“

---

⁷⁵ BREISKY, A.: *Střepy zrcadel*, Thyrsus, Praha 1996. ISBN: 80-901774-6-8, str. 86.

⁷⁶ Tamtéž, str. 9.

4. Stylizační a autostylizační projevy dandysmu

Propracovanou stylizační techniku, opírající se o ideu dandysmu, Breisky aplikoval jak ve svých textech, tak v životě samotném. Jeho uzavřená osobnost, jistá distingovanost a velká imaginace, mu dávala podněty pro pokusy, které umožňovaly uniknout z reálného světa a odosobnit se od společnosti. Jak píše Jiří Karásek ze Lvovic: „My kdož jsme jej znali, znali jsme toliko jeho chladný výraz, ironii zachmuřených a posměšných očí, zdráhající úsměv jeho rtů. Tento clown, znající jen anekdotu, byl-li ve společnosti, se smýšleným, stendhalským účesem, na spáncích vyholeným, kryl dobře své rozpaky a svou bezmeznou bezútešnost apodiktickými teoriemi – až do poslední chvíle.“⁷⁷ Rád ve společnosti mluvil o „svých stycích se světovými spisovateli, o svých bohatých příbuzných, o své jachtě na Adrii. Dovedl upoutat vypravováním o svých cestovních dobrodružstvích, jež prožíval, ovšem jen ve snu, líčil lukulské hody, již se zúčastnil na hostinách svých zahraničních přátel, dovedl se sázet o sumy, jichž nikdy nemohl zaplatit.“⁷⁸

Jak příznačné je označení Breiskyho za clowna. „Šaška“, jenž nasazuje a snímá masky podle libosti, aby vtělil génia do svého života a mohl tak do krajností sledovat nicotnou povahu existence a vytvářet dílo, nad kterým by se lidé udivovali. I když se chce zbavit vlivu světa a společnosti přesto je ke svému životu potřebuje. Neobejde se bez jeviště, kde by prováděl své výstupy. Bez této možnosti dandy neexistuje. Společnost totiž dandymu poskytuje službu zrcadla. „Jeho poměr ke společnosti je mýtickým poměrem Narkissovým k rybníku. Narkiss nechodil k rybníku z lásky k němu a k jeho nymfám, ale aby v jeho zrcadlíci hládi mohl podívat vlastní obraz.“⁷⁹ Není proto divu, že Breisky podniká výlety do Prahy, kde vystupuje jako neznámý šlechtic, vždy pečlivě upravený, a nechává na sebe strhávat pozornost.

Na společnost působil jako chladný, nezranitelný člověk bez citů. Ale pod maskou se schovávala velmi senzitivní duše, plná hořkosti a vzdoru, která občas vyplula na povrch. Jde například o reflexe, týkající se jeho vztahu s Boženkou. „Byl jsem vždycky Narcisem. Jen jednou jsem jím nebyl a osud mě zašlápl jako červa do bláta. Od oněch chvíl jsem považoval

---

⁷⁷ HILAR, K. H.: *Odložené masky*, Aventinum, Praha 1925, str. 185.

⁷⁸ MERHAUT, L.: *Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století*, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 156.

⁷⁹ BREISKY, A.: *Střepy zrcadel*, Thyrus, Praha 1996. ISBN: 80-901774-6-8, str. 134.

svět za arénu svých zábav... Nikoli, že bych byl člověk bez srdce. Ale mé srdce bylo zlomeno. Vypověděl jsem osudu věčné nepřátelství. A aby mohl co nejméně mě zraňovat, uzavřel jsem se před ním do pestré lastury egoismu.“⁸⁰

Svým intenzivním studiem literárních děl i životních osudů některých umělců, zvláště pak Oscara Wildea, Honoré de Balzaca nebo Charlese Baudelaira, získával materiál k nápodobám a interpretacím pro sebe sama. Wildea, díky němuž se naučil i anglicky, znal přímo bravurně. Dokládá to i článek o německém vydání knihy *De Profundis*, který vyšel roku 1905 v *Přehledech*. Byl ohromen Wildovou povýšenou elegancí, „byla mu sympatická Wildova touha po potlesku lidí, kterými pohrdá, byl mu blízký Wildův jemný, lhavý požívačný duch.“⁸¹ Vždyť kdo jiný by mu měl být vzorem, než autor, který stvořil Doriana Graye, největšího literárního dandy, dokládající ideu života jako díla, jediného a největšího díla, byť určeným k zániku?

Typ literárního dandyho stojí v protikladu k dandymu společenskému. Jde o dvojakost, která tu vznikla na základě jejich zakladatelů. Společenský dandysmus, „spočívající v první řadě ve způsobu odívání a chování“⁸², je výdobytkem Georgea Bryana Brummella, jenž vládl londýnské společnosti počátkem 19. století. Jeho nedostižná, ledabylá elegance, která uchvacovala jeho okolí, se stala pro mnohé mladíky, ale i pro prince Waleského, nedostižným vzorem. Snažili se všemožně napodobit jeho módu, ale nikdo jiný než on si nedokázal upravit kravatu takovým způsobem. Strávil před zrcadlem a v koupelně několik hodin, aby tak svůj zevnějšek dovedl k dokonalosti. Byl pravým dandym, který neovládá jiné umění než život, a ten je předurčený ke ztroskotání. Naproti tomu dandysmus literární (duchovní), který „zplodila literatura zmocnivší se dandysmu společenského, jehož výdobytky rozvedla a podrobila odhmotnění.“⁸³ Jako zakladatele lze považovat Georga Gordona Byrona.

Jak ale píše Breisky: „[...] je tolik různých dandysmů, kolik je dandyů.“⁸⁴ Svůj ideální model dandyho Breisky popsal v eseji *Kvintesence Dandysmu* s podtitulem: *Odpovědi na otázku Charlese Baudelaira v Mon Coeur Mis à Nu: „Qu'est ce que le dandy?“* „Existují jen dva druhy mužů: dandyové a ostatní. Vítězové nad životem a jeho otroci. Dandy překonává život svým já. Je rozeným individualistou [...] Je důsledným skeptikem, ale má jednu velkou

---

⁸⁰ PODROUŽEK, J.: Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský, Sfinx, Praha 1945, str. 46.

⁸¹ Tamtéž, str. 52.

⁸² STANĚK, J.: Dandysmus a Čechy: Karásek, Marten, Breisky. URL: http://is.muni.cz/th/19857/ff_d/kompletni_text_hotovo.pdf

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ BREISKÝ, A.: Střepy zrcadel, Thyrsus, Praha 1996. ISBN: 80-901774-6-8, str. 129.

víru: víru v sama sebe. Život ho nedovede ničím zklamat, neboť ničeho od něj neočekává, očekáváje všeho od sebe.[...] Nejsouce nikdy přirození, nikdy nepodléhají svým citům, vždycky bravurně se ovládající, nepodléhají silným brutálním afektům, jako je smích, pláč, zoufalství nebo zlost. [...] Nejsou schopni vášně a lásky. Vášně karikuje a láska je prostitutí“⁸⁵ Breisky však byl dandym neúplným, příliš často vzplanul vášní k literatuře, ale i k ženě, té jediné, jež za celý život miloval, jeho Beatrici. I když se sebevíc snažil hrát své role dokonale, mnohokrát podlehl nástrahám, které mu život přichystal. Nedařilo se mu dosáhnout toho, aby byl jen „divákem lidské komedie, nemaje na ní účasti, hledě na ni zpovzdálí svého osamělého osudu lhostejnými zraky ironického kritika.“⁸⁶ Lákalo ho proto využívat dvojí existence, aby ve společnosti mohl stále vystupovat s aristokratickou maskou povýšenosti a v ústraní pak prožívat svůj život vnitřní, umělý.

Breisky dále píše: „Jsou umělci mystifikace. Dovedou mystifikovati gestem, stejně jako pohledem, úsměvem, pózou nebo inflexí hlasu. Nikomu nepopřejí nahlédnouti do svého nitra. Mluví-li o sobě, nemluví nikdy pravdu. Jsou hrdi na tajemství svých intimít.“⁸⁷ Breisky proto využíval životních osudů a děl jiných, zejména historických postav, spisovatelů, umělců, do nichž projektoval své niterní pocity, které s odstupem od textu můžeme prohlédnout. Breiskyho Oscar Wilde ve stejnojmenné eseji říká: „Tragikou každého člověka je, že je často nucen býti někým, kým býti nechce, a že není tím, kým by chtěl býti. Osud je aberací naší touhy a naší vůle, která sama o sobě není již svobodna. Proto naše lži jsou často pravdivější než naše pravdy.“⁸⁸

Nelze také opomenout spojení dandysmu a módy. V Breiskyho vizi se dandy nikdy módou neřídí. Móda nastoluje jistou uniformitu, dandysmus se jí snaží smést. „Musí neustále ji překonávati, jsa stále jí napodobován. Jest její inspirací, nikdy jejím dílem. [...] Dandysmus je nekonečně více než pouhé umění se oblékat. Je řadou projevů, diferencovaných inteligencí do naprosté jedinečnosti.“⁸⁹ Jedinečnost spočívá i ve vztahu k ženám. Dandy dokáže u ženy obdivovat jen jediného génia, a to génia zevnějšku. Nic jiného ho nezajímá. Vychutnává si ženu stejně jako cigaretu nebo šampaňské, aby tak povzbudil své smysly. Jen když je žena a její krása dosti elegantní, dokáže s ní sympatizovat. Tímto pohledem na ženy se odlišuje od gentlemana, s kterým by mohl být dandy spojován. Gentleman si ale ženy považuje,

---

⁸⁵ BREISKY, A.: *Střepy zrcadel, Thyrsus*, Praha 1996. ISBN: 80-901774-6-8, str. 128-129.

⁸⁶ Tamtéž, str. 128-129.

⁸⁷ Tamtéž, str. 130.

⁸⁸ BERNAŘÍKOVÁ, H.: *Česká dekadence*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2000. ISBN: 80-85959-66-6, str. 74.

⁸⁹ Tamtéž, str. 130-131.

stejně jako dalších věcí v jeho životě. Dandyho nezajímá nic, než on sám. Nikdy by se nepodrobil zákonům, které předepisuje společnost.

Dandy je hercem, pojmajícím svět jako tragickou/komickou hru, stejně jako postava pierota nebo harlekýna. „Podobně jako maska i pierot „přechází“ lano podvojností: v limitní pozici mezi pozitivním a negativním, v extrémní a symbolické kombinaci barev (černá, bílá, rudá), v neurčitých tranzitech mezi maskulinním a feminitou, ve směsi odvahy a zbabělosti, komiky a tragična...“⁹⁰ Tyto postavy, stejně jako maska, tak slouží jako prostředek k reprezentaci dané osoby. Mohou, ale také leccos zastírat, například nemoc, hrůzu nebo šilenství. Jde o jakési schéma podvojnosti, které se například objevuje u Oscara Wildea a jeho Doriana Graye nebo u Roberta Louise Stevensona v příběhu o doktoru Jekyllovi a panu Hydovi.

I Breisky měl svého harlekýna, kterého nazval kosmickým klaunem, přirovnává ho k věčnému dobrodruhovi, Ahasverovi, bloudícím po světě a opájejícího se rozkošemi života. Z jeho eseje o harlekýnovi, tedy o dandym, neboť oba dva nosí stejnou masku, cítíme jistou autostylizaci, sebe jako dandyho, porovnává se s ostatními umělci života. Zmiňuje Heinricha Heineho, Thomase de Quinceye, Françoise Villona, Ludvíka Bavorského, Oscara Wildea, Paula Verlaina, Williama Shakespeara, Charlese Baudelaira a další. Všechny považuje za klauny, šašky a harlekýny, kteří přežili svou dobu jako básníci života, vzdorovitě odolávali bolestem a našli stejně jako on oblibu v masce a v dobrodružství fikce. Jejich cesta životem byla dlážděna rozkoší, ale i rozčarováním. Hlavním nepřítelem pro ně byla společnost, která nemá ráda neužitečných lidí, ale také osud, „vraždící vždycky člověka jeho zálibami, dno číší, z nichž pije rozkoš, otrávil hořkostí.“⁹¹ Právě tyto dvě nepřítelství způsobují proměnu básníka v harlekýna, který tak snáze tyto nepřátele může obelstít. „Vzal osten bolestem, kterými jej pronásleduje osud, tím, že je proměnil v opojnou a konejšivou hudbu slov. A proti společnosti se ozbrojil maskou.“⁹²

„Kde je domovina této bludné duše, poletující jako motýl bez cíle zahradami života, sající šťávu jejich nejkrásnějších květů a milující bolest pro její sladkou narkózu?“⁹³ Stejně tak i Karel Hugo Hilar nazývá Breiskyho dobrodruhem, chystajícím se na lov své chiméry. Harlekýn nikdy netuší, kam se ubírá, vždy ale volí cestu, která je nejméně prozkoumána. Tou neprozkoumanou cestou byla pro Breiskyho touha po skutečné slávě, kterou, jak doufal, získá

---

⁹⁰ BERNAŘÍKOVÁ, H.: Česká dekadence. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2000. ISBN: 80-85959-66-6, str. 18.

⁹¹ BREISKY, A.: Sřěpy zrcadel, Thyrsus, Praha 1996. ISBN: 80-901774-6-8, str. 144.

⁹² Tamtéž, str. 144.

⁹³ Tamtéž, str. 142.

v Americe. Jako kdyby o zemích za hranicemi Čech snil již od dětství. Ze vzpomínek jeho bratra Rudolfa víme, že malý Arthur líčil rodinnému lékaři cizí města, ve kterých viděl několikrát tak vysoké domy než u nás a stovky lidí proudících ulicemi. Breisky byl k českému prostředí a poměrům vždy velmi skeptický. Přirovnával Čechy ke Kocourkově a litoval, že nemůže s sebou do Ameriky vzít více lidí, aby zde netrpěli stejně, jako on tu trpěl celou dobu.

Cesta úniku, jenž Breisky viděl jako nejlepší, nám znovu dává nahlédnout do jeho duše, která byla zasažena pocitem odcizení. Už jen to, že se ve své eseji o harlekýnovi obrací na světové autory a porovnává se s nimi a ne na české ukazuje Breiskyho výlučnost oproti ostatním domácím spisovatelům. V těchto dvou esejích: *Kvintesence dandymus a Harlekýn – kosmický klaun*, se opakují, ať již napsané nebo alespoň tušené, stále ty samé motivy. Motiv života a smrti, duše a těla, skutečnosti a fikce, motiv herce, masky a cesty.

5. Triumf zla

Všechny vlastnosti pravého dandyho, které jsou uvedeny ve dvou výše zmíněných esejích, se promítly do knihy „esejů a evokací“ *Triumfu zla* (1910). Historické náměty Breiskymu sloužily k nápodobám, interpretacím, které přetvářel v imaginární portréty nebo stylizované eseje. Propojil fragmenty skutečnosti s vlastní intuicí a nad úroveň skutečnosti vyzdvihl fantazii a snění. „Hledané životní a umělecké gesto zde programově přehlušuje jevovou stránku vybraných osudů, jejichž mystifikační rekonstrukce je vedena snahou sugerovat svůj zvláštní pohled, osmyslnit svůj vlastní životní názor, vytvořit či upevnit svou tradici dandysmu.“⁹⁴ I Hana Bednaříková v knize *Česká dekadence* píše o jisté nesouměrnosti a kontrastu mezi „konkrétním (výsek života, historický materiál) a záměrnou fragmentarizující deformací.“⁹⁵ Tento postup, který Breisky používá, „nabývá charakteru zrcadlivé hry, jejímž důsledkem, ať už s větší či menší mírou záměrnosti, se stává akt *mystifikace*.“⁹⁶ Podobné postupy můžeme v evropském kontextu vidět například u Oscara Wildea, v českém prostředí je to například Jiří Karásek ze Lvovic (jeho vliv na Breiskyho tvorbu je zcela patrný) v knize *Legenda o melancholickém princí* (1904). Do jisté míry můžeme tomuto postupu připodobnit i některé texty Ladislava Klímy, zejména pak *Utrpení knížete Sternenhocha* (1928). Mystifikujícího charakteru nabývá kniha prostřednictvím předmluvy, kde se dovídáme o nalezení části deníku hlavní postavy knihy. „Neváháme s jeho uveřejněním, neboť historie, o níž jedná, je ze všech nám známých jednou z nejpříšernějších a zároveň nejkomičtějších.“⁹⁷

Tyto takzvané historické evokace, za jejichž předchůdce můžeme považovat Julia Zeyera (*Obnovené obrazy I, II, III*), ukazují interpretativní přístup k dějinám. Breisky na základě faktů, společností přijímané jako pravdivé, tvoří jednotlivé obrazy historických postav, které, jak píše Karásek, oživují dějiny a dávají tak čtenáři možnosti volby. Možnost volby odstraňuje strnulost a lež a vytváří tak subjektivní pravdu, s níž spisovatel nakládá zcela podle libosti.

---

⁹⁴ MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 161.

⁹⁵ BERNAŘÍKOVÁ, H.: Česká dekadence. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2000. ISBN: 80-85959-66-6, str. 74.

⁹⁶ Tamtéž, str. 74.

⁹⁷ KLÍMA, L.: Utrpení knížete Sternenhocha, RES PUBLICA, Brno 1990. ISBN: 80-85205-00-9, str. 3.

Mystifikace v *Triumfu zla* se stává „krajní polohou interpretačního hnutí.“⁹⁸ Jde především o vyklenutí životních osudů nad kostru skutečnosti a tím si potvrdit vlastní představy o uměleckých a historických událostech a osobnostech. „Vedle zkreslování nebo vymyšlení historických materiálů se mystifikační tendence projevují jako úsilí „napravit“ nepřesnosti, odstraňovat časem nabalená znamení, i jako časté a otevřené hlášení fiktivnosti a konstruovanosti předkládaných zlomků osudů.“⁹⁹ I když Breisky svou smyšlenost (mystifikaci) v některých esejích přiznává (*Poslední stránky z deníku Lorda Byrona*¹⁰⁰), zároveň však zdůrazňuje možnost vysoké pravděpodobnosti sdíleného obsahu.

Svůj postoj k historii Breisky vyjádřil v *Eseji o Neronovi*. „Oproti ničemu skepse není tak na místě jako oproti historii. Setkána z dohadů, možností a neporozumění, ze subjektivních bludů, karikuje lidi a osudy, není než sbírkou masek, jejichž pravé tváře nevidíme, a loutek, jejichž pohyb sledujeme, aniž jsme znali jejich motivů.[...] Historické dokumenty vrstevníků jsou nejklamnější, protože příliš subjektivní. Jsou diktovány buď láskou, která zaslepuje, nebo nenávistí, která je nutným neporozuměním. Každý biograf zrazuje osobnost, o níž píše, pro sebe sama. Jest mu zrcadlem, v němž se zhlíží.“¹⁰¹ Použitím psychologických metod, iluze a mystifikací Breisky dosáhl umělecké lži, která, jak on sám věřil, je mnohdy více pravdivou než ta historická. Kdo jiný by měl psát o životech umělců než sám umělec, používaje uměleckých prostředků? Breisky si bere za příklad právě Nerona, postavu tyрана, na kterého společnost hleděla jako na vraždící stvůru, objevující se vždy v honosné masce. Neronovi jediní biografové pochybili ve svém nahlížení a soudili vládce jen podle jeho činů. „Suetonius i Tacitus se zřejmým neporozuměním, ba ironií, registrují jeho umělecké intence, dokazující tím, že neměli proň nejmenšího pochopení. Neboť Nero byl umělcem, byl jím náruživě, co životem opovrhoval.“¹⁰²

V následujících textech, kde se snoubí postupy eseje, kritiky a novely, se seznamujeme s dalšími osobnostmi knihy. Propojením historických reálií a Breiskyho interpretace se dostáváme do paradoxního bludného kruhu, kde na jedné straně vnímáme Breiskyho iluzivnost, mystifikaci a na straně druhé nám své domněnky potvrzuje svými poznatky (korespondencí, deníky, básněmi, romány) o pravosti líčeného příběhu. Neustále

---

⁹⁸ MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str., str. 164.

⁹⁹ Tamtéž, str. 164.

¹⁰⁰ Intimní deníky Byronovy byly, jak známo, spáleny jeho přítelem Thomasem Moorem. Můj esej je tedy ovšem fikcí, snaživší se vytušití tón a obsah dle jeho bohaté korespondence a svědectví jeho biografů a současníků...Snaže se co nejdokonaleji vniknouti v tehdejší náladu jeho duše, imaginovat jsem si je tak, aby pravděpodobnost, že *jich mohl užít, byla co největší*. (BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, str. 65).

¹⁰¹ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrusus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 28.

¹⁰² Tamtéž, str. 32.

tedy bloudíme mezi mystifikací a skutečností. Lze to doložit na příkladu z eseje *Baudelaire demaskovaný*. Breisky zde využívá znalosti Baudelairovi vydané korespondence, o kterou se opírá, a doplňuje ji svými domněnkami. Snaží se pro čtenáře Charlese Baudelaira demaskovat tím, že ukazuje jeho všední starosti života. Ukazuje ho jako člověka toužícího po penězích, kterých se mu nedostávalo.

V další esejí nazvané *Tiberiův konec na Capri* se seznamuje s Tiberiem, vládcem, který nevěřil lidem a skrýval před nimi své pravé city. Báł se, aby lidé nevyužili jeho slabostí proti němu. „Opovrhne člověkem, „tímto nejzlomyslnějším zvířetem“, jak říkal, opovrhne sám sebou, vystoupil na piedestal Opovržení a přetrhal všechny citové nitky, vízící jej k lidstvu.“¹⁰³ I přes jeho opovržení k lidem toužil po radosti. Té se mu však nedostává. Děsí se svého zla a smrti. Smrt ho nakonec dostihne a to před zraky všech lidí, těch, kterými nejvíce opovrhoval.

V *Eseji o Neronovi*¹⁰⁴ je císař zproštěn viny za své činy, které způsobil, za vraždy, jichž se dopustil. Byly mu vnuceny jeho jedinými historiky. „Oba ho soudili jeho činy a dopustili se tím hrubé psychologické chyby všech historiků, neboť naše jednání jest často komedií, kterou nám vnucuje naše opovržené okolí, naše činy jsou často nejméně vyznačeným a nám samým lhostejnějším výrazem naší individuality.“¹⁰⁵ V esejí je Nero však na prvním místě umělec, milující hudbu, zpěv, fantastické stavby, dandy každým pohybem. Od okolí se distancuje pomocí masky dandyho. Báł se smrti, báł se lidí, všude kolem sebe viděl nenávist. Zemřel sám a nejvíce jej trápila představa, že po smrti bude jeho tělo zohyděno nepřáteli. „Jaký konec pro tak velikého umělce!“¹⁰⁶ Pronesl před sebevraždou.

Renesanční hostina je fiktivním dopisem Luigiho del Ricca, psaným ve Florencii v roce 1513. Píše svému dlouhodobému příteli o svém hédonickém životě a o přijetí do klubu Diamant. Klub pořádal hostiny zasvěcené umění a rozkoši. Při jedné takové sešlosti přerušil jejich hodování mnich. „Jsem veliký inkvizitor svědomí, pravil, a byl jsem vyslán Bohem, abych vyřkl memento na prahu vašich šílených orgií, abych ukázal, jak nicotné a červivé je to, co nazýváte požitkem, a strhnul masku z tváří všem, kdož namístě...“¹⁰⁷ Všichni na okamžik pocítili pravdu vyřčených slov, záhy však pokračovali v činnosti, jakoby se nic nestalo. Mladý

---

¹⁰³ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 14.

¹⁰⁴ Postava Nerona byla na přelomu století oblíbeným tématem pro mnohé umělce. Lákala je možnost rozmanitých interpretací, která tato kontroverzní osobnost poskytuje. V Karáskově *Legendě o melancholickém princí*, prožívá Albert, následovník trůnu, návraty mrtvých a zjevuje se mu právě Nero. Dále se postava Nera objevuje u Zeyera (*Poezie, 1884*), Neumanna (*Satanova sláva mezi námi, 1897*), nebo u Machara (*Golgata, 1901*).

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 31.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 40.

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 50.

Luigio na mnichova slova nemůže dlouho zapomenout, bojí se, aby rozkoš, které se oddává, neměla destruktivní účinek na jeho duši a tělo. Se slovy strachu končí dopis: „Linie mých rtů se kazí. Nesmím již tolik líbatí.“¹⁰⁸

Ošklivý Watteau v eseji *Watteau rozčarovaný* hledá uznání v uměleckém světě. Jeho obrazy jsou ceněny, ale jakmile někdo zjistí Watteaův neurozený původ a ošklivost, odvrhne ho. Radši žije jako žebrák v chudé čtvrti a světu ukazuje jen své obrazy. Veškerou svou lásku proto vkládá právě do nich. Zklamán povrchností společnosti umírá opuštěný, po dlouhé agonii souchotinářů.

Ve fiktivních deníkových záznamech Lorda Byrona v eseji *Poslední stránky z deníku Lorda Byrona* máme možnost nahlédnout do dandyovského stylu života tohoto umělce. Byron se opájí nudou, krátkými epizodami se ženami. „Opovrhuje štěstím, vyznává absurdno a jeho estetiku, požitkářství, egotismus.“¹⁰⁹ Je vyčerpán nudným věkem, ve kterém se narodil a touží po smrti.

Oscara Wildea (*Oscar Wilde*) potkáváme po roce 1900, po jeho údajné smrti v jedné z vatikánských galerií. Vystupuje pod jménem Giulio Romano a užívá si nového života zbaveného historie. Všechny ostatní masky, byli pro něj nedostačující, a tak vytvořil novou, povyšující lež nad pravdu. „Věděl jsem, kdy mám zemřít, abych se stal nesmrtelným.“¹¹⁰

5.1. Postavy

Breiskyho postavy jsou především umělci z různých sfér. Jde ale nejčastěji o umělce života, ve kterých se promítá bouřlivá dandyovská duše. Takto je například líčena postava Charlese Baudelaira. „Byl to zoufalec, který chvílemi rád skrýval svou zoufalost pod nejrůznější masky. Jeho paradoxy, cynismy, afektace a pózy byly pouze maskou nebo hrou nudícího se umělce. Byl za touto maskou ukryt člověk, kterého dovedla rozplakati ouvertura

---

¹⁰⁸ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 53.

¹⁰⁹ MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 163.

¹¹⁰ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 92.

Tannhäuseru, hladovíci pes, strašný kontrast usmívajících se rtů a uplakaných očí nevěstčích.¹¹¹

Jeho postavy jsou jedinci, často odloučení od společnosti, výstřední svým chováním, myšlením, zevnějškem. Všichni jsou zklamáni životem, a proto hledají umělé ráje, aby dosáhli uspokojení duše. Umělými ráji nemyslíme jen omanné prostředky, ale především jejich masky, kterých rádi využívali, aby tak zakryli svou bolest ze života. Žili osamoceni a ve své samotě utápěli se smutkem nad pomíjející krásou a ideály. Svým způsobem života často balancovali na hranici života a smrti. Smrt, ale pro ně byla něčím neznámým, báli se jí, a tak vymýšleli různé způsoby, jak ji obelstít. „Život mu byl mukou, a smrti se bál. Jeho mrazivý, afektovaný, úmyslně skřehotavý smích, který dovedl tolik iritovati jeho vrstevníky, klamal o stavu jeho srdce, jež bylo sevřeno hrůzou před tajemstvím života a bezohlednou mocí rozmarného osudu.“¹¹² Jejich duši trápí otázky týkající se vzniku a smyslu života na tomto světě. „Oddával se plně metafyzickému opojení, které se ho vždycky zmocňovalo v přírodních samotách, marně se bránil proti vtíravému pocitu bezmocnosti a nevědomosti, který jej svíral před záhadami viditelného světa.“¹¹³

V postavách se také promítá dekadentní představa o zobrazování erotické nespoutanosti a volnosti. „Když se hostina chýlila ku konci, při ovoci a těžkém víně, při zvucích flétny a kytar a pohledu na smyslné indické tance, nálada počala býti rozpustilou. Co chvíli ztrácely se dvojice do postranních lóží, vykázaných hrám lásky.“¹¹⁴ Často se také v textu setkáváme s obdivováním krásy, zejména pak krásy mužské. Nacházíme to především v *Eseji o Neronovi*, ale také v *Renesanční hostině*. Mladý Luigi del Riccio, hlavní postava eseje, popisuje v dopise svému příteli přijetí do klubu Diamant, kde se mladí hoši při přijetí musí svléci dohana a porota starších rozhoduje o jejich přijetí.

Je až podivné, jaké rozmanité postavy Breisky spojil do jednoho celku. Od římských imperátorů nás zavádí do renesanční hédonické Itálie, pokračuje v Anglii u rozpolceného Byrona, neopomíná na Francii a na jednoho z prvních prokletých básníků a konče opět v Anglii u jeho oblíbence Wildea. Breisky nám předkládá tento historický průřez, aby poukázal na postavy, které senzitivněji vnímají svět a své prožitky potom reflektují ke svému okolí, ať už jakýmkoli způsobem. Záměrně tak vybral postavy, které „poskytovaly předpoklady k vyklenutí interpretační hyperboly, k obohacení historického rejstříku

---

¹¹¹ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 87.

¹¹² Tamtéž, str. 41.

¹¹³ Tamtéž, str. 17.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 50.

dandyovských poloh svou atletickou a pohanskou duchaplností, svým přehlíživým přečníváním.¹¹⁵

Můžeme si také povšimnout, že Breisky volil postavy výhradně z evropského světa umění. Tím nám ukazuje své přehlížení, nebo dokonce opovržení českým prostředím a jejími tvůrci. Toto gesto není patrné jen v *Triumfu zla*, ale promítá se do celého jeho nerozsáhlého díla, například do korespondence¹¹⁶ nebo do příspěvků pro *Moderní revue*.

Název knihy Breisky volil příhodně k charakteristice postav. *Triumf zla* neboli vítězství zla, představuje velké proklatce, jenž propadli v temné světy psychosy. Jejich zlo, kterého se dokonce i sami báli, je přivedlo až na konec jejich cesty. Umírají osamoceni a smrt je pro ně jistým vysvobozením ze světa, kde nebyli pochopeni. „Tragika Neronova, která jest omylem považována za tragiku rozkošníka, jenž byl nucen se uchýlit do temných spodin perverze, aby mohl se svými otupělými nervy žít, byla v podstatě tragikou neporozuměného umělce, jenž marně hledal nové formy hédonismu, která by odpovídala jeho snu.“¹¹⁷ Zoufalství, spleen a únava ze světa a společnosti je tedy jistým společným prvkem pojícím všechny Breiskyho miniatury.

Avšak mezi řádky je z textu cítit Breiskyho nezakrytý egoismus, o němž píše i Karásek v předmluvě k této knize. „Ať vykládáte Nerona nebo Tiberia, Watteaua nebo Baudelaira, cítím, že máte jedinou touhu, tolik přirozenou a uměleckou, by se potkal čtenář vždy s vámi, s vašimi touhami a spleeny... Tolik smyšlených životů, nedá-li to posléze jediného: vašeho vlastního? Ne toho, jež žijete v realitě, ale toho, jež žijete v svém snu: cizími životy zapisujete vlastní skutečnost, dáváte poznávat vlastní duše.“¹¹⁸ Jde tedy o nezvyklý způsob Breiskyho osobní zpovědi, odrážející vnitřní dobrodružství duše, „niterného rozporu mezi intimitou a škraboškou mystifikátora, polemiky s konvencemi společnosti vlastního podvědomí.“¹¹⁹

Breiskyho vnitřní souboj dandyovské duše, podpořený únavou ze světa a jistou nadřazeností výjimečného jedince, se tak stává neobvyklým pojítkem v jeho díle. Umělecké gesto převyšuje významovou stránku daných osudů, kde pomocí mystifikace je nám vnucen

---

¹¹⁵ MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 158.

¹¹⁶ „...slíbil jsem Vám, že Vás budu informovat o aktuálnostech naší literatury, ale nebudu moci svému slibu dostát. Ač blíže našemu literárnímu středisku, v poslední době jsem od něho právě tak odvrácen jako Vy. Sleduji prozatím jiné cesty, zapadl jsem v jiné světy, těžím z bohatších a úrodnějších ložisek, abych měl čas a touhu shánět jednotlivá zrníčka na smetišti, jímž je naše dnešní ubohá quasikultura.“ (BREISKY, A.: V království chimér, str. 232.)

¹¹⁷ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 44.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 11-12.

¹¹⁹ MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 165.

Breiskyho zvláštní pohled a názor na skutečnost, a zároveň si tím autor upevnil svou ideu dandysmu.

5.2. Triumf zla ve srovnání s Legendou o melancholickém princí

Jak se již zmiňuji výše, Karáskův vliv na Breiskyho je v *Triumfu zla* zcela patrný. Jde především o jistou Breiskyho nápodobu Karáskovi ideje zobrazování dandyovských vládců, kteří se svým excentrickým chováním a stylem života odlišují od ostatních.

V *Legendě o melancholickém princí* si následovník trůnu Albert, prostřednictvím svých snů, zve různé vládcy z minulosti a debatuje s nimi. Setkává se například s Jindřichem z Valois, Ludvíkem Bavorským, Caligulou, Neronem nebo Hadriánem. Zabředá do studia pozůstalostí těchto osobností a postupem času se snaží napodobit jejich životní styl. Byl jim doslova fascinován a jejich dandysmus ho začíná brzy pohlcovat. „Samota to byla, již princ tak nezbytně potřeboval. Dva světy byly, v nichž žil. Jeden skutečný, a ten ho nechával bez zájmu. V něm žil strojově, zcela neúčastný. Druhý byl svět vysněný. V něm tajemně vždy oživovala jeho duše. [...] Byl mrtev uprostřed lidí. Ale samota jej křísila k životu.“¹²⁰ Tolik obdivovaný dandysmus se princovi stal osudným. Skrze své snové rozmluvy s vládcí došel k nejvyššímu stupni poznání – pochopil záhadu života. S tímto prozřením nemohl již nadále existovat a jako jediného východiska vidí smrt. „Hle, to byl výsledek všeho, čemu jej naučili tito Mrtví, již jako věrní přátelé šli jeho životem, s ním ruku v ruce, co byl opuštěn od živých. Každý z nich nebyl než záchvěvem vlastní jeho duše. [...] Na jich rtech domníval se čísti slova rozřešené záhady vlastního života.“¹²¹

Postavy jsou podobně jako u Breiskyho výstřední osobnosti, odloučení od společnosti. Zaznamenáváme u nich i prvky dandyovství. „Jindřich byl z těch, kteří zbožňovali styl. Život mu byl uměním a improvisací. [...] Život mu byl rozmarnou hračkou, drobnou skříňkou, v níž nasypal plnou hrst drahokamů svých vkusných grimas a šprýmů.“¹²² Jde například právě o Jindřicha z Valois nebo Ludvíka Bavorského. Princ Albert u nich obdivuje jejich styl života,

---

¹²⁰ KARÁSEK, J.: Lásky absurdné: Vánoce v Grecciu, Háj Mylittin, Legenda o melancholickém princí, Hejda a Tuček, Praha 1904, str. 67.

¹²¹ Tamtéž, str. 124.

¹²² Tamtéž, str. 75.

jejich opovržení vůči ženám a společnosti vůbec. „Dva králové tanuli princí na myslí, pro něž historie měla krátkou charakteristiku: slabí, nemužní panovníci, nedbající prospěchu a zájmu lidu a koruny, a pro něž princ měl jen jedno: své nadšení.“¹²³

V obou textech se také nacházejí snové, meditativní, reflexivní pasáže, které odkrývají rozervaný stav duše jedince. Postavy se zamýšlejí nad základními metafyzickými otázkami a hledají smysl života na zemi. Stav duše je často podpořen přírodní scénérií, dokreslující danou náladu. „Hrobové ticho zavládlo po těchto slovech v chatrči. Umělec vysílen a bledý klesl na židli. Bylo slyšeti náraz křídel nočního ptáka na okenní tabuli.“¹²⁴

Karásek se stejně jako Breisky staví k historii skepticky. Vyjadřuje své stanovisko hned v předmluvě knihy. „Vyznává svou lhostejnost k existující literatuře o skutečném životě Ludvíka Bavorského, formuluje požadavek naprostého nerespektování skutečnosti k dosažení umělecké krásy a pravdy, neváhá vyznat, že dílo jeho je mystifikací..., neboť chtěl, aby kniha jeho co nejméně odpovídala tzv. realitě a byla následkem toho co nejvíce pravdivou.“¹²⁵ Toto stanovisko vůči historii, která může být někdy zkreslena prostřednictvím zaujatých historiků, Breisky vyjadřuje ve své *Eseji o Neronovi* (viz. kapitola *Triumf zla*).

Dalším společným rysem je jistá aktualizace životního stylu a některých sociálních fenoménů období antického Říma. Vidíme to zejména v zobrazování erotické nespoutanosti, díky níž oba autoři šokovali tehdejší společnost a napomáhali tak k odkrývání dobových tabuizovaných témat, pro dekadenci typických. Autoři proto volí postavy, jakými byli Nero nebo Caligula a vykreslují ve svých příbězích jejich vášeň pro užívání si rozkoše. „Když se vracel do ložnice, Tiberius zaslechl z komnaty stříbrný smích dívčí a povědomý hlas Caligulův. „V jedné ruce bude ti držeti falos,“ mluvil Caligula, „nesmírný a krvelačný falos, jehož hlava bude mít podobu hadovu, co druhou budou ti laskati cudné vestálky: budeš ležeti nahá, s ňadry ověncenými růžemi, na oltář, na němž se obětuje bohyni Vestě.“¹²⁶

Jistou spojitost lze také vnímat v určitých prvcích ornamentálnosti, dekorativnosti, exotiky, erotiky a pohádkovosti, které oběma díly, ať již ve větší, či menší míře procházejí. Můžeme mluvit o jistém přenosu typických secesních prvků do literatury. Pojem secesní literatura však v sobě nepřináší jen zmíněné prvky, ale zároveň navazuje na „odpor vůči

---

¹²³ KARÁSEK, J.: Lásky absurdné: Vánoce v Grecciu, Háj Mylittin, Legenda o melancholickém princí, Hejda a Tuček, Praha 1904, str. 72.

¹²⁴ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 61.

¹²⁵ MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 161.

¹²⁶ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 21.

oficiálnosti a morálním konvencím, naturalismu a realismu...¹²⁷ Pokusíme se prostřednictvím ukázek doložit pronikání secesních prvků do těchto děl. V Karáskově *Legendě o Melancholickém princí* je pohádkovost, exotičnost, barevná kontrastovost a užití přírodnin znatelná již v první kapitole. „Bylo to zádušné království, vysoko na Severu. Země kamenných hor a rozervaných skalisek, v jejíž nahou tvář ošlehávaly vichřice v zoufalé zuřivosti. Kraj nehostinný, opředený barbarskými legendami a mythy, plnými neurvalé síly. V jednotvárné jeho přírodě převládala jen truchlivá zeleň a zasmušilá samotářská hněd'. Černaly se v ní hluboké hvozdy, a půdu pokrývaly chudé mechy, lišejníky a nízké plazící se keře.“¹²⁸ S podobným popisem se setkáváme i v Breiskyho *Triumfu zla*. „Ostrov mrtvých. Cár pevniny, urvaný od celku, omývaný nepřehlednými vodami. Na obzoru nic než perspektiva nekonečnosti. Sem se uchýlil veliký Opovrhovatel ve chvíli svrchovaného zhnusení; tento nepřístupný ostrov strmých pobřeží se stal *Ultima Thule* jeho nešťastné hvězdy, Samotou, v níž svíral ve velkých pevných rukou otěže vlády nad světem, kde žal a hrůza tohoto sebemučitele docházely ozvěny věčnosti.“¹²⁹

Ornamentálnost a dekorativnost prostupuje i do hlavních postav obou knih. Postavy jsou výrazem dekorativního kultu chování, ve kterém prosvítají dekadentní postoje a názory Breiskyho a Karáska. Aristokratické povýšení, snaha o výlučnost až bizarnost, pocity melancholie, přesycenost a únava životem, nuda, ukázka vnitřního rozporu jedince ke světu.

Oba autoři tedy volí ahistorické prostředí, s neoromantickými popisy krajiny, mimo čas a prostor, kde mohou vykreslit své fantazijní světy. Vytváří senzitivní postavy, které podléhají jejich představě o dandysmu.

---

¹²⁷ URBAN, OTTO M., a kol.: V barvách chorobných: Idea dekadence a umění v českých zemích 1880-1914, Obecní dům, Praha 2006. ISBN: 80-86339-35-1, str. 56.

¹²⁸ KARÁSEK, J.: Lásky absurdné: Vánoce v Grecciu, Háj Mylittin, Legenda o melancholickém princí, Hejda a Tuček, Praha 1904, str. 59.

¹²⁹ BREISKÝ, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrusus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 13.

6. Mystifikace jako vyhrocený projev dandysmu

Mystifikace byla pro Breiskyho součástí života, jak toho literárního, tak i skutečného. Nadání pro velkou imaginaci, která často vyústila v mystifikaci, můžeme pozorovat v celém Breiskyho životě. Již v dětství si vymýšlel historky o městech s vysokými domy a stovkami lidí proudících ulicemi. Zdařilé mystifikace můžeme vnímat v mladém věku, kdy si vymýšlel postavy, sloužící jako nedostižný vzor pro jeho lásku Boženku. Celý život mu byl mystifikací, neboť nesnesl představy, že by se stal otrokem každodenních starostí.

Nejnápaditější literární mystifikace se Breisky dopustil při překladu knihy *Klub sebevrahů* (1909), když k překládanému textu přiložil své dvě povídky. Byly to *Báseň v próze (Na okraj Ropsovy Mors syphilitica)* a *Zpověď grafomanova*. Po vydání knihy se na tyto dvě povídky snesla pochvalná vlna kritiky, která Breiskymu samozřejmě lichotila. Neváhal tedy se k mystifikaci přiznat. „Tato mystifikace svého tvůrce přežila a dokonce ještě v roce 1920 vyšel soubor ve stejné podobě v Knihovně světových mistrů (navíc bez uvedení překladatele).“¹³⁰

Breiskyho dokonalé napodobení Stevensonova stylu plynulo ze znalosti samotného autora a jeho děl. V předmluvě ke knize se snaží vystihnout Stevensonův životní i literární styl. „Ubíral se životem jako maškarním plesem. Miloval krásné originelní masky a jejich závojové hry a reprodukoval je ve svém díle, jsa často Pierotem, smějícím se z plného hrdla se svým okolím, a méně často Hamletem, strhujícím masky a odhalujícím tragický rub komedie. Byl dobrodružným klaunem se zlomeným srdcem, jenž se snažil svým sněným pohádkám vdechnouti život a v životě hledal tragickou vytrvalostí pohádky.“¹³¹

Breisky skvěle vystihl tématický charakter ostatních Stevensonových povídek o zobrazování mladých lidí, „hrajících hazardní hru, jejíž sázkou je život.“¹³² Postavami povídek jsou, jak jsem již psala, mladí lidé, kteří svým způsobem života hazardují se smrtí anebo je ke smrti dohnala nuda či odpor ke společenským konvencím.

První Breiskyho povídka *Báseň v próze (Na okraj Ropsovy Mors syphilitica)* je příběhem mladého syfilitika, který se trápí svým zmařeným životem a chce zemřít. Zjevuje se

---

¹³⁰ MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 165.

¹³¹ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 106.

¹³² Tamtéž, str. 109.

mu postava rytíře Smrti, který je překvapen mladíkovou zdvořilostí a nabízí mu proto jistou nabídku. „Líbíte se mi krásný jinochu. Jste odvážný a vaše zdvořilost neopouští vás ani ve chvíli, kdy Smrt sáhla na vaše rameno. Ještě žádný z mých dobrovolných obětí nenabídla mi cigarety. Také jest mi vás líto. Slovem: slíbíte-li mi, že nebudete nikdy již milovati, zmizí zelené skvrny na vašich tvářích...“¹³³ Mladík o této nabídce vážně uvažuje, ale není si jist, zda dokáže poručit svému srdci a odpoutat se navždy od lásky. Rytíř Smrti ho proto bere na procházku Londýnem a ukazuje mu, kolik lidí se ocitá na hranici mezi životem a smrtí. Dostanou se až na maškarní ples, kde mladík podlehne svodům krásné ženy. Poruší tak slib a zjišťuje, že je vlastně také rytířem Smrti, který rozdává zdravým lidem zkázu. Následně se nemocný mladík probouzí ve své posteli. Všechno to byl sen, ale až příliš pravdivý. „Přistoupil k zrcadlu. Jeho tváře byly zohyzděny skvrnami více než kdy jindy a ve rtech, horečkou rozpukaných, cítil palčivou bolest. Oblékl se s nejvybranější pečlivostí. Rafinovanými kosmetickými prostředky vrátil své tváři její bývalou svůdnost. A jedinou ranou z browningu do srdce učinil konec.“¹³⁴

Druhá povídka *Zpověď grafomanova* je „jakýmsi bilancujícím záznamem mluvčího před odjezdem do ústavu pro choromyslné.“¹³⁵ Mluvčí, Richard Hudson, nám předkládá svůj deník, sloužící jako zrcadlo jeho duše. Z jeho záznamů je nejdůležitějším momentem spáchání vraždy svého nejlepšího přítele. Udělal to z lásky ke své matce. „Proklínám osud, který jedinou ženu, kterou jsem v tomto životě mohl milovat, učinil mou matkou. Zlořečím tomuto krutému ironikovi. Celý můj následující život byl jediným výsměchem jeho zákonů.“¹³⁶ Opovrhuje tradiční morálkou. „Nejsme zodpovědni nikomu, ani bohu, ani lidem. Přesněji: jsme zodpovědni jen sobě. Vražda, hřích, jak nesmyslné předsudky pojí se k těmto slovům! Zavražditi člověka není větším zločinem než zabít zvíře! Richard Hudson následně píše knihu, ve které vylíčil svou životní tragédii a kvůli níž se dostal na doživotí do bláznince.

Atmosféru tragického příběhu „přetíná v závěru konstrukční manévr...“¹³⁷ ze strany autora. Breisky, tedy Stevenson, nám pomocí tohoto manévru zesiluje onu zpověď Richarda Hudsona, anglického básníka, tím, že ji uvádí jako „nejtragičtější lež, jakou si kdy básník vymyslel.“¹³⁸ Zároveň zveřejňuje, že tento rukopis Richarda Hudsona našel v jeho paláci

---

¹³³ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 112.

¹³⁴ Tamtéž, str. 117.

¹³⁵ MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 166.

¹³⁶ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 123.

¹³⁷ MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 166.

¹³⁸ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 125.

a otiskuje ho by „vysvobodil před zapomenutím bytost, jež ho nezasluhuje.“¹³⁹ Současně si můžeme v tzv. dodatku k povídce přečíst, jak skutečně skončil básník Richard Hudson. Breisky (Stevenson) používá pro zveřejnění nekrologu novinového článku, aby tak docílil ještě většího mystifikačního účinku na čtenáře. „...*Smutný konec šílencův*. [...] oběsil se v noci z neděle na pondělí na lucerně, v opuštěné aleji v Piccadily, tentokrát v kostýmu klauna s knihou veršů Chattertonových v kapse.[...] Měl kompletní kostým masopustního klauna se širokými, krátkými kalhotami, na jeho bílé blůze bylo namalováno veliké, červené, šípem proklaté srdce a na jeho hlavě až po uši stažena byla veliká pyramidová čepice se zvonečky.“¹⁴⁰ Z této citace si můžeme znovu povšimnout Breiskyho snahy vtělit dandyovské vlastnosti do postav svých povídek.

Dva stevensonovské podvrhy lze považovat za Breiskyho vrcholný počín, kde dokázal perfektně vystihnout tajemnou atmosféru příběhů, a zejména v té druhé, spojením fikce a stylizace svou mystifikaci ještě znásobit.

V porovnání však s ostatními třemi povídkami od Stevensona pozorujeme, že Breiskyho dva texty jsou přeci jen více morbidní, dekadentní. Stevensonova próza je spíše detektivního rázu. Spojuje je navíc hlavní postava prince Florizela z Bohemie, jež v Breiskyho povídkách chybí.

---

¹³⁹ BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4, str. 128.

¹⁴⁰ Tamtéž, str. 126.

7. Shrnutí

Arthur Breisky zaujímá svým dílem ojedinělé místo v české literatuře přelomu století. Během jeho krátkého působení, čítající necelých šest let publikační činnosti, stihl vyjádřit svůj vyhraněný názor, který se promítl do jeho života stejně jako do jeho děl. Tento svébytný názor, ve kterém rozváděl dekadentní symboliku a stylizaci do krajní polohy, jsme se snažili demonstrovat v předešlých kapitolách na jednotlivých dílech. Pro svůj literární projev si zvolil především nepoetické žánry, jako byl umělecko-kritický esej nebo jistý druh pseudobiografie (imaginární portréty). Do nich pak projektoval svůj vyhraněný projev dekadence v podobě dandysmu.

„Dandysmus se promítal do literárních textů posílením prvků absurdnosti, nadsázky, okázalosti, exotičnosti, pozérství, simulovanosti, podporoval sklony ke klamání a mystifikaci.“¹⁴¹ Můžeme tak mluvit o tzv. novém romantismu městkosti (jak to nazval Merhaut ve své knize *Cesty stylizace*), který stavěl na základních motivech dandyovské tradice. Šlo především o uctívání města, umělosti, elegance, umění nasazování masek a jejich odhalování, zvýrazňování propojenosti duše a těla, důraz na intelekt. Dandysmus se stal pro Breiskyho hlavním tématem zkoumání a snažil se vytvořit jeho dokonalou masku.

Breisky si tak pro sebe vytvářel umělé, stylizované světy, kde pomocí životních osudů umělců, historických postav a spisovatelů se snažil „vyslovit cosi z metafyziky vysoce postavené lidské touhy.“¹⁴² Jeho snaha utíkat před reálným světem do světa fikce nás zavádí k jisté myšlence Breiskyho nespokojenosti s tehdejšími rozpadajícím se a znejišťujícím prostředím, kde pocit odcizení a ztráty identity byl zcela příznačný. Tato nespokojenost ho vedla k vytváření mystifikačních postupů, které ověřoval jak ve svých dílech, tak v životě samotném. Mystifikace pro něj byla jednak možností úniku ze všedního světa, i možností nasadit si masku okázalosti a aristokratického povýšení, přičemž mohl rozvíjet své závojové hry. Sklon k mystifikaci ale způsoboval i jeho kritický, vyhraněný a neoblomný názor, se kterým vstupoval do světa literatury, vůči domácím a světovým souvislostem.

„Komplexní a útočné propojení umění a života, které jej vzrušovalo u jiných, se mu stalo základním sémantickým a vyjadřovacím dějištěm, prostorem realizace, půdou

---

¹⁴¹ MERHAUT, L.: *Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století*, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 157.

¹⁴² Tamtéž, str. 157.

sebevyjádření, podmínkou a inspirací mystifikačních akcí.“¹⁴³ Propojení Breiskyho osobnosti a díla se tedy stává hlavním rysem jeho literárního působení.

---

¹⁴³ MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 155.

Závěr

Arthur Breisky svým dílem neodmyslitelně zapadá do období označované jako fin-de-siècle. Jeho dílo vznikalo ze širokého podkladu dekadence, ale zároveň bylo ovlivněno „klasicizujícími a romantizujícími stylovými sklony.“¹⁴⁴ Odrážejí se v něm zejména dobové trendy literatury, jakými byly styl, stylizace, kladený důraz na estetičnost a projev individuality umělce. Jak již naznačuji v úvodu tato práce má směřovat k dokreslení interpretační roviny umění rané moderny prostřednictvím literárního kritika a esejisty Arthura Breiskyho, který během svého krátkého literárního působení dokázal vyjádřit svůj vyhraněný názor na literaturu, opírající se o filozofii dandysmu. Zároveň jsme se v této práci zaměřili na propojenost Breiskyho osobnosti s jeho dílem.

Breiskyho dílo jsme sledovali v kontextu dekadentně-symbolistní literatury a snažili se v něm najít charakteristické rysy tohoto literárního směru. Jedná se především o nadřazenost vůči společnosti, uměleckost, umělost, imaginaci, absurdnost, sexuální volnost, nadsázku, protěžování vnitřního já a především výlučnost oproti ostatním.

Práci lze rozdělit na dvě části. První se zaměřuje hlavně na Breiskyho základní životní mezníky, bez kterých bychom nemohli provést následnou analýzu jeho děl. Sem patří autorova korespondence, v níž můžeme zaznamenat postupné formování jeho literárního stylu, ale i vznikání jeho osobních vztahů. V korespondenci se taktéž ukazuje jednotlivé pronikání a ovlivňování Breiskyho různými směry a styly. V první řadě evropskou dekadentně-symbolistní literaturu, ze které se nejčastěji inspiroval a jíž studoval. Dále vidíme postupný příklon k francouzské katolizující literatuře a k ideálu klasicistní jednoty tradice a řádu.

Rozdělením korespondence do jednotlivých podkapitol jsme se snažili ukázat propojení oblasti veřejné a soukromé, což bylo mnohokrát autorovým stylizačním úsilím. I když Breisky na své dopisovatele kladl vysoké nároky, přesto cítil potřebu sdílet s někým svůj život, který mnohdy podléhal manýrovitému mystifikování. Vztah k Boženě Dapeciové jasně demonstruje vznikání hlubokého citu, ale zároveň také vytváření vztahu k literatuře, filozofii a umění mladých lidí na přelomu století. Po rozchodu s Boženou Breisky nachází

---

¹⁴⁴ MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3, str. 155.

svého posluchače v bratrovi Rudolfovi a jeho literárních přátelích, jakými byli například Jarmil Krecar. V dopisech se odráží Breiskyho rozpolcenost, kde na jedné straně oslovoval své přátele, aby jim mohl sdělit něco ze svých citů, a na straně druhé nechtěl porušit své vnitřní přesvědčení o důležitosti uchování si osamocení, jako životního i tvůrčího stanoviska. Již v dopisech se také začíná projevovat Breiskyho výlučnost a odlišnost od ostatních, zvláště pak od českého prostředí.

Když přistoupíme k Breiskyho textům, odkrývají se nám imaginární světy, sloužící jako alternativní způsob života a možnost pro seberealizaci. I do nich promítl svou ideu dandysmu, která byla hlavním předmětem jeho zkoumání, a kterou se snažil uplatňovat i v životě skutečném. Vykresluje tak v textech (*Kvintesence dandysmu*, *Harlekýn – kosmický klaun*) dokonalou masku dandyho, jedince natolik výlučného od společnosti, že utíká do samoty a do fantazijních krajín, aby se ukryl před rozpadajícím se světem. Na jednu stranu jsou Breiskyho postavy jedinečné, výstřední, ale nedokáží s touto odlišností žít, a tak volí rozmarný a hazardní život bilancující na hranici života a smrti. Jde tedy o ukázkou existenční krize jedince v konfliktu mezi snem a realitou.

V koncepci postav, zejména tedy v *Triumfu zla*, se setkáváme se zobrazením idey dandyovských vládců. Touto ideou se inspiroval u Jiřího Karáska ze Lvovic, který podobné postavy vykresluje v *Legendě o melancholickém princí*. Breisky využívá takových postav, jež umožňují vyklenutí biografie nad kostru skutečnosti, a tím si potvrzuje vlastní představy o historii a umění. Propojuje reálná fakta s vlastní představou a tím následně vzniká mystifikační akt. Mystifikační akt je mnohdy ještě znásoben využitím prostředků jakými je fiktivní dopis nebo novinový článek, podporující Breiskyho tezi. S procesem mystifikace je spojeno i následné prozrazení. Ten někdy Breisky sám odhaluje, ale povětšinou nechá na čtenáři, aby tuto hru prohlédl. Postavy *Triumfu zla* jsou umístěny do ahistorického prostředí mimo čas a prostor, což dává Breiskymu možnost vytvořit si svět vlastní. U některých evokací nám čas a prostor prozrazuje, ale to jen v případě, kdy jde o úmyslný počin. Dosahuje tím ještě většího mystifikačního účinku. S výše uvedeným se můžeme setkat například v eseji *Oscar Wilde*.

V jeho fiktivních světech je velmi důležité zobrazování krajiny. Přírodu přeměňuje v umělecký artefakt, ve kterém se promítá vnitřní stav duše jedince. Přírodní motivy působí jako dekorativní, ornamentální prvky a slouží jako secesní ikonografie. Hojně se zde setkáváme s reflexivními, meditativními a snovými pasážemi. Postavy prožívají krizi lidské existence a zároveň chtějí vyslovit základní otázky týkající se metafyziky. Chtějí, prohlédnou a pochopit důvod lidské existence na tomto světě. V tomto směru můžeme vidět Breiskyho

autostylizaci v zobrazovaných postavách. Postavy mu dávají možnost, aby vyjádřil něco málo ze svého vnitřního stavu duše.

Mystifikační hru Breisky rozvinul do svých dvou povídek, které připojil k překladu Stevensonovy knihy *Klubu sebevrahů*. Povedla se mu skvělá nápodoba Stevensonova stylu v zobrazování temných zákoutí města a mladých lidí hazardujících se životem. I do těchto postav Breisky vtělil svou ideu dandysmu. Mladí lidé, znuzení svým životem, hledají alternativní způsob existence ve světě hazardu.

Když tedy propojíme všechny Breiskyho texty s jeho osobností, naskytne se nám komplexní pohled na tohoto umělce, který prostřednictvím svého vyhraněného, zcela neoblomného názoru na literaturu, pomocí sebekontroly a sebekázně, vytvořil ojedinělé dílo, v němž se snoubí dobové trendy umění přelomu století. I když se nechal v mnoha ohledech inspirovat od evropských, někdy i českých umělců, je přesto jeho odkaz v našem prostředí zcela výjimečný, a to především rozvinutou filozofií dandysmu, kterou svým dílem, ale i životem ověřoval. Dokládá tím obrovskou pestrost směrů a stylů, jenž se objevují v období fin-de-siècle, a pomáhá nám tak dokreslit rovinu umění rané moderny.

Bibliografie

Prameny

BREISKY, A.: Triumf zla, Dvě novely, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-8-4.

BREISKY, A.: Střepy zrcadel, Thyrsus, Praha 1996. ISBN: 80-901774-6-8.

BREISKY, A.: V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910. Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6.

KARÁSEK, J.: Lásky absurdné: Vánoce v Grecciu, Háj Mylittin, Legenda o melancholickém princí, Hejda a Tuček, Praha 1904.

KARÁSEK, J.: Romány tří mágů: Román Manfreda Macmillena, Pokorný, Kolín 1996.

KARÁSEK, J.: Posvátné ohně, Rudolf Šimek, Praha 1921.

KLÍMA, L.: Utrpení knížete Sternenhocha, RES PUBLICA, Brno 1990. ISBN: 80-85205-00-9.

Literatura

BARTOŠ, J.: Národní obzor 3. 9. 1910.

BARTOŠ, J.: Národní obzor 7. 5. 1910.

BERNAŘÍKOVÁ, H.: Česká dekadence. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2000. ISBN: 80-85959-66-6.

COBLENCEOVÁ, F.: Dandysmus: povinnost pochybnosti, Prostor, Praha 2003. ISBN: 80-7260-090-7.

HILAR, K. H.: Odložené masky, Aventinum, Praha 1925.

KARÁSEK, J.: Tvůrčové a epigoni: Kritické studie, Aventinum, Praha 1927.

LEHÁR, J. a kol.: Česká literatura od počátku k dnešku, Nakladatelství lidové noviny, Praha 2008. ISBN: 978-80-7106-963-8.

MERHAUT, L.: Cesty stylizace: Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století, Ústav pro českou literaturu, Praha 1994. ISBN: 80-85778-03-3.

MERHAUT, L.: Beznadějný snivec. – In: BREISKÝ, A.: V království chimér: Korespondence a rukopisy z let 1902-1910, Thyrsus, Praha 1997. ISBN: 80-901774-7-6.

PAPOUŠEK, V., a kol.: Dějiny nové moderny: Česká literatura v letech 1905-1923, Academia, Praha 2010. ISBN: 978-80-200-1792-5.

PODROUŽEK, J.: Fragment zastřeného osudu – Arthur Breiský, Sfinx, Praha 1945.

POCHOBRADSKÁ, H.: A. B., Kulturní měsíčník (Roudnice nad Labem) 1975, č. 7/8 a 9.

RŮŽIČKA, I.: Traven demaskovaný, Kulturní tvorba 23. 1. 1964.

TAXOVÁ, E.: Česká esejistika, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1976.

TOMAN, P. H.: Ještě jednou A. B. (též otisk dopisu Z. Braunerové), Kulturní měsíčník litoměřického okresu 1976, č. 1 a 2.

TOMAN, P. H.: Ještě jednou A. B., Kulturní měsíčník litoměřického okresu 1976, č. 1 a 2.

URBAN, OTTO M., a kol.: V barvách chorobných: Idea dekadence a umění v českých zemích 1880-1914, Obecní dům, Praha 2006. ISBN: 80-86339-35-1.

URBAN, OTTO M., MERHAUT, L., NOVÁK, ROBERT V.: Moderní revue. Torst, Praha 1995. ISBN: 80-85639-63-7.

VLAŠÍN, Š.: Slovník literárních směrů a skupin, Panorama, Praha 1983.

VOJTĚCH, D.: Vášně a ideál: Na křižovatkách moderny, Academia, Praha 2008. ISBN: 978-80-200-1693-5.

Internetové zdroje

STANĚK, J.: Dandysmus a Čechy: Karásek, Marten, Breisky. URL:
http://is.muni.cz/th/19857/ff_d/kompletni_text_hotovo.pdf

Lounský kraj, REGIZ, Kulturně historická revue lounského regionu: Arthur Breisky – Božena Dapciová, ročník 1996, č. 1-6. URL:
<http://www.vejr.cz/regiz/archiv/osobnosti/breisky.html>

Resumé

This work of monographic character introduces us a person of Arthura Breisky as an author who followed individual decadency-symbolistic program of the generation in the nineties in nineteenth century. He is included into so called 'the second wave' of decadency-symbolistic authors, who were gathered among the magazine 'Moderní revue' and participated on changes of this magazine in the first decade of the twentieth century. Arthur Breisky together with Miloš Marten partaken most for the change of 'Moderní revue' critical part.

His works, which has especially critical and essayistic character, reflect not only all European trends but also trends that are characteristic for the Czech modernistic literature. The individual style of Breisky interpretation got into such extremity, that is obvious not only in his texts but as well as in his life. Characteristic attribute of his works is deeply refined philosophy of dandysm, which had been proved by his work and life and also his significant imagination which lead into mystification. Mystification was his possibility of expressing his own inner feelings and at the same time not to take off the mask of aristocratic contempt.

The whole work can be divided into two parts. The first part is rather descriptive and it is about introducing of Breiskys' life peripeteia. Arthur Breisky is for many people unknown author, therefore was necessary to include basic life milestones in this work. Those facts are as important as his correspondences, that are analysed in detail and there is possible to find out his life interests. It is above all his extreme passion in literature and consistent criticism of each work as well as demonstration of his personal relationships. There is also noticeable his gradual formation of his style and also connection between reality and mystification.

The second part is helping to reveal connection between Breisky personality and his main texts such as 'Kvintesence dandysmu', 'Triumf zla' and 'Dvě novely'. In the first work mentioned above is dandysm in its outrages interpretation, where Breisky established his own main attribute of true dandy. Those attributes were implied into his imaginary portraits of 'Triumf zla'. There we are getting into a vicious circle through a lot of mystification, which he admitted some of it, but we are groping between reality and fiction. As it was written, Breisky continued on generation of 90s, particularly on Jiří Karásek of Lvovic, and Breisky supported that in 'Triumf zla', where is Karásek's influence noticeable. Both of them are

showing the dandys' masters isolated from society because of their lifestyle. Another mutual aspect was infiltration secession elements into literature, which brings ornaments, decorations, eroticism, exoticism and fairylike components.

Breisky's acute expression of dandysm is considered his mystification in Robert Louise Stevenson book *Suicide club*. He added to his translation his own two stories and he published them as the author's work. Thanks to Breisky's talent to imitation, the Stevenson style was captured so perfectly that the literary society did not notice and it even presented those two stories qualitatively above others.

It has been indicated that Breisky case is about relation between his personality and his works and after previous analyse it is not explicitly dividable. It is essential to know Breisky's lifestyle to understand his works.